

ΕΣΤΙΑ

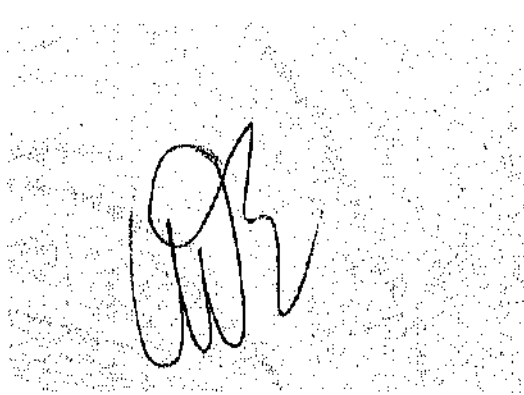
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΩΝ
ΑΥΣΩΝ ΑΡΙΘ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

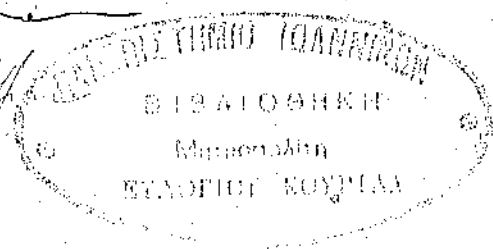
1885

[ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΦΡ. 8 - ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΦΡ. 8

Handwritten notes and signatures

ΑΘΗΝΗΣ

Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΕΚΔΟΤΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

Γραφείον της 'Εστίας: 'Επί της Ασωφόρου Πανεπιστημίου, 39

1885

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος 16' Συνδρομὴ τῆσσι: Ἐν Ἑλλάδι πρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρ. 20 — ἂν συνδρομαὶ ἄρξονται ἀπὸ 1' Ἰανουαρίου τούτου καὶ ἐπι τῆσσι. — Γραφεῖον διευθ. Ἐπι τῆς λεωφ. Πανεπιστημίου 89. 21 Ἀπριλίου 1885

Τὰς ἡμέρας ταύτας παραδίδεται εἰς τὴν δημοσιότητα ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀνδρέου Κορομηλά κομψὸς τόμος περιέχων τὰ « Πάρρηγα » τοῦ κ. Ἐμμ. Ροΐδου, ὃν τὴν ἔκδοσιν ἐγκαίρως ἀνήγγειλεν ἡ « Ἐστία ». Πᾶσαν αὐτοῦ τὸν βιβλίου θεωροῦμεν περιττὴν, προκειμένου πρὸς ἔργον τοῦ κ. Ροΐδου. Νομίζομεν δὲ ὅτι ἐξαιρέτως ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα παρέχομεν τοῖς συνδρομηταῖς τῆς « Ἐστίας », δημοσιεύσαντες ἐνταῦθα τὸν πρόλογον, δι' οὗ ὁ συγγραφεὺς συνοδεύει τὴν ἔκδοσιν τῶν Πάρρηγων αὐτοῦ, καὶ ἐν ᾧ πραγματεύεται μετὰ τῆς ἰδιαίτουσ ἀντὶ ευφύας καὶ χάριτος τὸ ζήτημα τῆς σημερινῆς ἡμῶν γλώσσης, τὸ ὅποιον διαρκῶς ἀπασχολεῖ τοὺς φιλολογοῦντας, ζωηρότερον δὲ ἀνεκινήθη καὶ πάλιν ἐσχάτως παρ' ἡμῶν. Σ. τ. Δ.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΓΛΩΣΣΗΣ

Ὅτε πρὸ ἰκανῶν ἡδὴ ἐτῶν κατέθεσα τὸν κάλαμον μετὰ τὸ τέλος νεανικοῦ μου ἔργου, εἶχον σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ μὴ λάβω πλέον αὐτὸν εἰς χεῖρας διὰ τοὺς ἐξῆς δύο λόγους, τῶν ὁποίων τὸ βέβαιον δύσκολον φαίνεται μοι ν' ἀμφισβητηθῆ. Ὁ πρῶτος τούτων εἶναι, ὅτι κατὰ τὴν παρουσίαν τῆς γλώσσης ἡμῶν κατὰστασιν οὐδὲ δύο μεταξὺ δέκα αὐτοῦ ἰδεῶν δύναται ὁ γράφων νὰ μεταδώσῃ, δὲν λέγομεν ἀκριβῶς ἀλλὰ τοῦλάχιστον ἐπαρκῶς, χωρὶς νὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς χρήσεως λέξεως τινος ἢ γραμματικοῦ τύπου, ἢ ἑξορισθέντος τοῦ γραπτῶ ἡμῶν λόγου, ὡς δὴθεν χυδαίου, ἢ ἀρχαίου καὶ ἀχρήστου ἐν τῇ προφορικῇ. Κατ' ἀμφοτέρως δὲ ταύτας τὰς περιπτώσεις, εἴτε τὸ λεγόμενον καὶ μὴ γραφόμενον, εἴτε τὸ γραφόμενον καὶ μὴ λεγόμενον προτιμήσῃ ὁ συγγραφεὺς, ἀδύνατον εἶναι νὰ διατυπώσῃ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ ἀμειγρῇ καὶ ἀμόλυντον ἀπὸ παντὸς περισπασμοῦ τῆς προσοχῆς ἐπ' αὐτὰς τὰς λέξεις, ἐνῶ αὐταὶ τότε μόνον δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἐκπληροῦσαι τὸν προορισμὸν αὐτῶν, ὁσάκις παρελθόντων πρὸ τῶν οφθαλμῶν τοῦ ἀναγνώστου ἐντελῶς ἀπαρτῆρητοι. Τοῦτο ὅμως εἶναι παρ' ἡμῶν κατ' ἐξαιρέσιν δυνατόν, μόνον ὁσάκις ἐκ συμπτώσεως τύχῃσι πάσαι αἱ λέξεις ὀλοκλήρου φράσεως κοιναὶ καὶ ἀκριβῶς ὁμοιαὶ τὴν κλίσιν ἐν τε τῇ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ σήμερον ἑλληνικῇ, τῇ λαλομένην δηλ. καὶ οὐχὶ τῇ γραφομένην. Ὁ ἀναγνώσκων λ.χ. « τράγος, ἄϊκος, ἀετός, τὴν κέρδικα » προσίχει εἰς μόνην τὴν παράστασιν τῶν τοιούτων ζῴων· ἀλλ' εἴτε « αἰλουρος » γράφῃ τις εἴτε « γάτος », εἴτε « πίπια » εἴτε « ρήσσα », εἴτε « ὀχὴν » εἴτε

« ἡ χήνα », εἴτε « ἡ κέρδικα » εἴτε « ἡ κέρδικα », ἀδύνατον εἶναι νὰ μὴ ἐλκύσῃ τὴν προσοχὴν καὶ ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκὸν ἢ τὸ δημῶδες τῆς λέξεως ἢ τῆς κλίσεως, τὰ οὐδὲν ἔχοντα κοινὸν πρὸς τὰ πτηνὰ καὶ τὰ τετράποδα ταῦτα, καὶ ἀμαυροῦντα τὴν καθαρότητα τῆς παραστάσεως διὰ τῆς ἀναμιξεως βλως ἀσχετοῦ αὐτῇ γραμματικοῦ περισπασμοῦ. Ὅσάκις κατ' ἐλάχιστον διαφέρουσιν ἀλλήλων, οἱ μὲν τύποι τῆς λαλουμένης ἐλκύουσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν ὡς φέροντες τὸ στίγμα τῆς προγραφῆς ὑπὸ τῶν λογίων, οἱ δὲ τῆς ἀρχαίας ὡς νεκροί. Μόνον κατόρθωμα τῶν δὴθεν διορθωτῶν τῆς γλώσσης ὑπῆρξε ν' ἀτιμᾶσσι καὶ νὰ καταστήσασιν ἀχρηστον ἐν τῇ γραπτῇ λόγῳ τὸν πλοῦτον τῆς λαλουμένης, χωρὶς νὰ μεταδώσασιν εἰς τοὺς ἐκταφέντας ἀτιμωμένους ζῶντων πραγματικῆν, ἥτις διὰ μόνου τοῦ στόματος οὐχὶ δὲ καὶ τοῦ καλάμου δύναται νὰ ἐμφυσηθῆ. Τὴν αὐτὴν δυσάρεστον αἰσθησιν κατήντησεν οὕτω νὰ προξενῆ εἰς ἡμᾶς καὶ ἡ προσθήκη καὶ ἡ παράλειψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ, καὶ ἡ χοῆσις καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῆς δοτικῆς πλείστον ὀνομάτων, καὶ τὸ «σεῖς» καὶ τὸ «ὄμεις», καὶ ἡ «μύτη» καὶ ἡ «ρίς», καὶ τὸ «ἐπρόσθερα» καὶ τὸ «προσήμερον», καὶ τὸ «ἐδάγκασα» καὶ τὸ «ἐδήξα» καὶ ἀναρίθμητα ἄλλα, μεταξὺ τῶν ὁποίων ταλαντεύεται ὁ γράφων, ὡς ναυτιῶν θαλασσοπόρος μεταξὺ Χαρυβάδεως καὶ Σκύλλης. Πᾶν τὸ μὴ ἀφορήτως σχολαστικὸν φαίνεται ἡμῖν σήμερον χυδαῖον· ἀντὶ δὲ νὰ ὀλιγοσταύρῃ διὰ τοῦ χρόνου, αὐξάνει καὶ κορυφῶται τὸ κακόν, διὰ τῆς καθ' ἡμέραν ἀποκοπῆς ζωντῶν τινος μέλους τοῦ λόγου καὶ τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτοῦ δι' ὄζοντος ἀττικῶ φασμίου.

Εἰς τὰς πλείστας τῶν λέξεων, ὧν ἔχει ἀνάγκην ὁ γράφων, μετεδῶθη οὕτω ἰδιάζουσα κομματικὴ χοῆσις, ὡς μὴ τις ἀγορῆς ἢ διδασκαλείου, « Πάληανθρώπου » ἢ Ψευδηρωδιανοῦ, προστιθεμένη εἰς τὴν σημασίαν αὐτῶν καὶ καθιστάσα ἀδύνατον τὴν παράστασιν ἀμειγρῶς ἐνοίας, πρὸς ἣν δύναται νὰ χρησιμεύσῃ μόνον ἐντελῶς ἄχροι, ἄσμοι καὶ ἄυλοι οὕτως εἰπεῖν λέξεις. Ἀλλὰ σήμερον τσαῦται εἶναι αἱ ἡδὴ στερηθεῖσαι τοῦ ἀπαραίτητου τούτου προσόντος, ὥστε καταπνύουσιν ἀχρηστα τὰ ἐννεα τοῦλάχιστον δι-

κατα τῆς γλώσσης. Ὁ γράφων νεοελληνιστὶ εὐρίσκεται οὕτω πρὸ τοῦ διλήμματος, ἢ νὰ παραιτηθῆ τῆς μεταδόσεως πάσης αὐτοῦ ιδέας, τῆς δυναμένης νὰ ἐκφρασθῆ διὰ τῶν ὀλιγίστων ἀχρῶν, ἢτοι κοινῶν τῆ ἀρχαῖα καὶ τῆ ὀμιλουμένη ὀνομάτων, ἢ ν' ἀναμιξῆ τὸ γλωσσικὸν ζήτημα εἰς οἰουδήποτε πραγματεύεται θέμα, μολύνων διὰ τοῦ βυβάσματος τούτου τὴν διαύγειαν πάσης ἐνοίας καὶ τὴν ζωηρότητα πάσης εἰκόνας. Πῶς δὲ νὰ συμβιβάσῃ μετὰ τῆς συγκινήσεως ἐξ οἰουδήποτε αἰσθήματος ἢ τῆς διεγέρσεως οἰουδήποτε πάθους, μετὰ λύπης ἢ γέλωτος, μετὰ χαρῆς ἢ δακρύων, τὸν διχασμὸν τῆς προσοχῆς τοῦ ἀναγνώστου μετὰ τούτων καὶ τῆς τηρήσεως ἢ τῆς παραβάσεως γραμματικῶν κανόνων; Τοὺς δεδακρυμένους ὀφθαλμούς ζηταίνει ὁ ἀναδιπλασιασμός, οἱ δὲ δακρυμένοι ὄζουσι ἀφορισμῶν τῶν λογίων, δημοτικῆς ἐπιτηδεύσεως, Ἑπτανήσου καὶ Λαοκαράτου.

Ἡ μόνη ἐνὸς τόπου μετάθεσις ἀρκεῖ πολλάκις νὰ καταστρέψῃ τὰ πάντα. Τὸ ἐπιθετὸν λ. χ. βυζαντινὸς ἀνακαλεῖ ἀμέσως εἰς τὸν νοῦν μεγαλοπρεπεῖς ναοὺς, κόνιν ἵπποδρόμου, ἀναθυμιάσεις λιθάνου, χρυσοποιίματα μωσαϊκά, σιερὰ κελία, ὀφθαλμῶν ἐξορύξεις, ῥόπαλα εἰκονοκλαστῶν, ὄργανα καὶ τροπάρια, πορφύρας καὶ βάσα, πατρικίους ἀσπαζομένους τὸ σανδάλιον ἐταιρῶν, χῆνας αἰτοφαγούνας ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ στήθους τῆς Θεοδώρας καὶ ὅσα ἄλλα ἐσυνείθεσ' εἰς τὴν παιδίον μετὰ τῶν βυζαντινῶν νὰ συνδέη. Ἄλλ' ἅμα μεταβαπτισθῶσιν οὗτοι «βυζαντινοί», ἀμέσως ἀναμιγνύονται εἰς τὰς ἀνωτέρα ἱστορικὰ ἀναμνήσεις αἱ «Γλωσσικαὶ» τοῦ κ. Κόντου «Παρατηρήσεις» εἰς τὴν ὁσμὴν τοῦ λιθάνου πνοῆ διδασκαλικῆς κινάβρας, εἰς τοὺς ἵπποδρομικοὺς ἀγῶνας γραμματικαὶ ἐριδες τοῦ κ. Βερναρδάκη πρὸς αὐτὸν σοφὸν τῆς Ὀλλάνδης, κομβολόγια παραπομπῶν, ὕβρεων καὶ μνηύσεων κατὰ τοῦ Κοραῆ, τοῦ Θεοτόκη, τοῦ Οἰκονόμου καὶ τοῦ Ἀσωπίου ἐπὶ ἀγραμματοσύνη, μανία ἀνθρώπου διατάσσοντος τοὺς σήμερον Ἕλληνας νὰ λέγωσιν «ἀψ ἀναχάζομαι» ἀντὶ ὀπισθοδρομῶ, ἀνεζήγητος μακροθυμίας κυβερνήσεως ἀνεχομένης τοιοῦτο κήρυγμα ἀπὸ ἔδρας Πανεπιστημίου, καὶ πᾶν ἄλλο οὐδέμιν ἔχον σχέσιν πρὸς τοὺς Παλαιολόγους καὶ τὴν Χρυσομαλλῶ. Ὁ δὲ τοιοῦτων διωρθωμένων λέξεων ἀναγκάζομενος νὰ ἐκφράξῃ τὰ διανοήματα αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν θέσιν ζωγράφου, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ χρώματα ἤθελον εἶναι μεμιγμένα μετ' αἰθάλης καὶ βορβόρου. Οὐδὲν ἄλλο τῶν ὄντι ἢ αἰθάλη καὶ βορβόρος εἶναι ἢ προσθήκη εἰς τὴν σημασίαν πάσης λέξεως χροιάς σχολαστικότητος ἢ χυδαῖσμου. Ἄλυτον δὲ ἐμὲ αἰνίγμα εἶναι πῶς διέφυγε τὸν φιλόσοφον τοῦ Κοραῆ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἢ μετὰ μέτρου καὶ κρίσεως διόρθωσις τῶν τύπων τῆς λαομιμένης ἤθελον ἔχει ἀφου-

κτον ἀποτέλεσμα νὰ διχοτομῆ τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου μετὰ τῆς γενόμενης διορθώσεως καὶ τοῦ σηματομένου τῆς λέξεως, καθιστώσα ἀδύνατον τὴν ἀποκλειστικὴν ἐκείνην εἰς μόνην τὴν ἐνοίαν προσήλωσιν, ἀνευ τῆς ὁποίας ὄζει πᾶν ἀνάγνωσμα γυμνάσματος μαθητικῶ. Ἐπι δὲ ἀπορώτερον φαίνεται, πῶς ὁ Χριστόπουλος, ὁ Βιλλαρζῆς, ὁ Ρίζος καὶ ὁ Σολωμός, οἱ τόσα ἄλλα ὀρθὰ καὶ καλὰ γράψαντες περὶ γλώσσης, οὐδέποτε ἐσκέφθησαν ν' ἀντιτάξωσιν, ὡς ἀκαταμάχητον ἐπιχείρημα κατὰ τῆς γνώμης τῶν διορθωτῶν, τὴν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἀπαρατηρήτου τῶν λέξεων ῥοῆς καὶ τῆς ἐντελοῦς εἰς τοὺς τύπους αὐτῶν ἀπροσεξίας τοῦ ἀναγνώστου. Τὸ ἐπιχείρημα ὠνομάσαμεν ἀκαταμάχητον, διότι ὁ μὴ διχασμὸς τῆς προσοχῆς μετὰ τῆς ιδέας καὶ τῶν ὀλικῶν τῆς προτάσεως αὐτῆς μέσων οὔτε ἀτομικῆ ἡμῶν γνώμη εἶναι βεβαίως, οὔτε κανὼν μόνος τῆς τέχνης τοῦ γράφειν, ἀλλὰ στοιχειώδης ὅρος πάσης καλλιτεχνίας. Τοῦ ἀγαθοῦ αὐλητοῦ ἀκούεται μόνον τὸ μέλος καὶ οὐχὶ συγχρόνως τὸ φῶσφημα καὶ ὁ κροταλισμὸς τῶν δακτύλων· ὁ δὲ κκλὸς ζωγράφος εἰκάζει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς μόνον τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον καὶ οὐδέποτε εἰς τὸ κινάβαρι, τὴν ὄχραν, τὸν κρόνον καὶ τὴν λοιπὴν προμήθειαν τοῦ χρωματοπωλείου. Οὕτω καὶ τὸ λεκτικὸν ἔνδυμα τῆς ιδέας πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐντελὴ διαφάνειαν ἢ μᾶλλον ἀφάνειαν τῶν ὀνομασθέντων «ἀερωθημένων» χιτῶνων ἐκείνων τῆς Κίης, ὑπὸ τοὺς ὁποίους ἔλαμπον ὡς ὑπὸ κρύσταλλον αἱ σάρκες τῶν δεσποινῶν τῆς Ῥώμης¹. Πᾶσα ἐφ' ἐαυτὴν, καὶ οὐχὶ ὑπὸ μόνου τοῦ σηματομένου αὐτῆς, ἐλκύνουσα τὴν προσοχὴν λέξις προξενεῖ ἐν τῷ λόγῳ αἰσθησιν, ὅταν παράκρουσις ἐν συναυλίᾳ, κηλὶς ἐπὶ εἰκόνας, κῆλα ἐντὸς ζωμοῦ. Ματαίᾳ δὲ εἶναι ἡ ἐλπίς ὅτι δύναται νὰ παύσῃ ἢ τοῦλάχιστον ἐλαττωθῆ διὰ τῆς ἐξέως καὶ τοῦ χρόνου ἢ ἐξ αὐτῶν ἀηθία. Τοῦτο θὰ ἦτο δυνατὸν, ἂν ἡ λεγομένη διόρθωσις περιελάμβανε πλὴν τοῦ γραφομένου καὶ τὸν προφορικὸν λόγον, οὐχὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος καὶ τοῦ βήματος μονόλογον, ὅστις οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπαγγελλία γραπτοῦ, ἀλλὰ τὸν συνήθη διάλογον τῆς καθ' ἑκάστην πρὸς πάντας ὀμιλίας. Ἦς δὲ μετὰ τὴν διαλόγου καὶ μονολόγου διαφορᾶς πρόχειρον παρέχει παράδειγμα ἢ ἐν αὐτῷ τῷ Βουλευτηρίῳ ἐπιχειρητοῦσα διγλωσσία. Ἐφ' ὅσον τῶν ὄντι οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους μισολογοῦσιν ἐν ἀταραξίᾳ, μεταχειρίζονται τοὺς τύπους τῆς γραφομένης· ἀλλ' ἅμα ἐξ οἰαδὴ ἄπορμης ἐξαφθῶσιν, ἅμα ἀργίωσιν αἱ διακοπαὶ καὶ διεδεχθῆ ὁ διάλογος τὴν μονολογίαν, εὐθὺς ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀπαγγελίαν γραπτοῦ λόγου ἢ ζῶσα λαλιὰ τῶν Ἑλλήνων, ἢ μόνη δυναμένη μετ' ἀληθοῦς πάθους

¹ Τοὺς χιτῶνας τούτους ὠνομάζον οἱ Λατῖνοι «venis textilis» καὶ «logu vitrea».

νὰ συμβιβασθῆ. Οἱ κατακόρως ἀναμασσῶντες ὅτι συμπροδύει, ἦτοι ἐξαρχαίεζται, μετὰ τῆς γραπτῆς, καὶ ἡ λαλουμένη, καὶ ὡς παράδειγμα φέροντες βουλευτὰς, εἰσαγγελεῖς, δικηγόρους καὶ ἐροκήρυκας μονολογοῦντας, ἤθελον εἶναι πολὺ πεστικώτεροι, ἂν ἠδύκουν νὰ πληρορορήσωσιν ἡμᾶς τινα οἱ ῥήτορες οὗτοι λαλοῦσι γλώσσαν συνευθυμοῦντες μετὰ φίλων, ὑπομένοντες τοὺς πόνους χειρουργικῆς ἐγχειρίσεως, ἐπιπλήττοντες παῖδα ὁραύσαντα ποτήριον, ἀποχαιρετῶντες ἐκπνεόντα συγγενῆ, πατούμενοι καθ' ἑδῶν ὑπὸ ἀπροσέκτου διαβάτου, γονατίζοντες ἐνώπιον γυναικὸς ἢ παραληρούντες ἐν ὄνειρῳ. Οὐδέποτε ἐνταῦθα πρόκειται περὶ γλώσσης τοῦ λαοῦ καὶ γλώσσης τῶν λογίων, ἀλλὰ περὶ διγλωσσίας τῶν αὐτῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐχόντων γλώσσαν ζωντανήν, δι' ἣς ἐκφράζουσι πάντα αὐτῶν τὰ αἰσθήματα καὶ τὰ πάθη, καὶ καταδιαζομένων νὰ μεταχειρίζονται γράφοντες ἢ ἀγορεύοντες ἄλλην τινα, δι' ἣς εἶναι ἀπολύτως ἀδύνατος ἡ ἐκφρασις παντὸς αἰσθήματος καὶ παντὸς πάθους. Ἐφ' οἰουδήποτε καὶ ἂν ἐξετάσῃ τις τὸ ζήτημα ἐποψῆ, πάντοτε εἰς τὴν διγλωσσίαν κατατρέξῃ. Οἱ μὴ θέλοντες νὰ ἠμολογήσωσιν ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ γραφομένη καὶ ἄλλη ἡ ὀμιλουμένη, πρέπει ἐξ ἀπαντος νὰ παραδεχθῶσιν τὴν διχοτόμησιν τῆς τελευταίας ταύτης εἰς γλώσσαν μονολόγου καὶ γλώσσαν διαλόγου, εἰς γλώσσαν συγκινήσεως καὶ γλώσσαν ἀταραξίας, ἐχούσας ἰδιαιτέρον ἐκάστη λεξικὸν καὶ ἐτι μᾶλλον διαφέρουσαν γραμματικὴν. Κατὰ τὸν Σαίξπηρον τεμνῆριον σφοδρᾶς συγκινήσεως εἶναι τὸ νὰ λησμονῆ τις ἐνδύομενος τὸν λαιμοδέτην αὐτοῦ καὶ τὰς περινημιθίας πρὸς ἐκτίμησιν ὅμως τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ σήμερον Ἕλληνος φαίνεται πολὺ ἀσφαλῆτερον γνώρισμα ἢ χρῆσις ἢ παράλειψις τοῦ ἀναδιπλασιασμοῦ. Τὴν τοιαύτην τελείαν τῆς διωρθωμένης γλώσσης ἀνεπιτηδεύτητα πρὸς διέγερσιν καὶ ἐκφρασιν παντὸς πάθους πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι εἶχον ὑπ' ὄψιν καὶ αὐτοὶ οἱ διορθωταί, οἱ ἐνεκα τούτου μετονομάσαντες τὸ μανδύλιον «ῥινόμακτρον», ὡς προωρισμένον ῥίνας μόνου καὶ οὐδέποτε ὀφθαλμοῦς νὰ σπογγίζῃ. Ἐν τῇ δημιουργίᾳ τῆς λέξεως ταύτης διαλάμπει ἅπασα τῶν λογισμάτων ἢ καλαισθησία. Ἄν οὐδὲν δύναται τις νὰ λάβῃ ἀποχωριζόμενος τῆς φιλτάτης του θελτικώτερον ἐνθύμημα τοῦ ὕγρου αὐτῆς μανδυλίου, κατὰ τι διάφορος ἤθελον εἶναι ἢ προσφορά ὕγρου. . . μᾶκτρον τῆς ῥίνας. Τὸ αἰσθημα καὶ τὰ δάκρυα μετέβαλεν ἢ διόρθωσις εἰς μύξαν καὶ ἀηθίαν. Ἄλλὰ καὶ τοῦ μᾶλλον κορυζώματος μᾶκτρον ἀσυγκρίτως ἀηδεστέρα εἶναι ἢ ἀπὸ τινος χρόνου κατορθωθεῖσα συγκόλλησις μετὰ τοῦ αὐξῶν τῶν μέσων ἀορίστων καὶ ἢ βδελυρὰ πηλθοντικὴ δοτικὴ τῶν περιττοσυλλάβων. Ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου, δὲ λάβῃ ἀνὰ χεῖρας προσκλητήριον εἰς τὸν χορὸν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους, δι' οὗ οἱ μέ-

χρι βαθμοῦ ὑποφρῆγικῶν γραμματέων ὑπάλληλοι προσκαλοῦνται «σὺν ταῖς συζυγίαις αὐτῶν καὶ θυγατρῶν!»

Ἐφ' ὅσον τῆς λεγομένης διορθώσεως τῆς γλώσσης προΐσταντο ἄνδρες, οἱ οἱ Κοραῆς καὶ ὁ Ἀσωπίος, οἱ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πλάνῃ διαπρέποντες ἐπὶ σωφροσύνη καὶ εὐθυκρισίᾳ, ἠδύνατο ν' ἀπομύνην ἀμυδρὰς τῆς ἐλπίς βαθμιαίας προσεγγίσεως τοῦ προφορικοῦ πρὸς τὸν γραπτὸν λόγον. Πᾶσα ὁμῶς περὶ τούτου συζήτησις κατατρέξῃ ἀργολογία, καθ' ἣν ὄρνῃ πάντες πλὴν ἑνὸς οἱ ἔχοντες νοῦν λόγοι θεωροῦσι πρέπον νὰ λησμονήσωσι τό: «Ἄπλοχρον πωπᾶν, βερβόρους δ' ἐὰν λέγουν», οἱ δὲ βέρβουροι χρησιμοδοτοῦσιν, ὅτι πρέπει πᾶς Ἕλληνα νὰ μεταχειρίζεται τὸν κλάμον αὐτοῦ ὡς σκαπάνην, ὅπως εὐρύνη καὶ καταστήσῃ ὅσον τάχιστα ἀνεπείρητον τὸ μετὰ τῆς λαομιμένης καὶ τῆς γραφομένης χάσμα. Ὁ τοιοῦτος γραπτὸς λόγος ἐβαπτίσθη ὑπὸ τοῦ σχολάρχου διὰ τοῦ ὀνόματος «ἀστειῶς», θεμελιώδης δὲ τῆς σχολῆς ταύτης ἀρχὴ φαίνεται οὕσα ἢ ἀκριβῶς ἀντίθετος τῆς ἡμετέρας. Ἄν ἡμεῖς πιστεύομεν ἀπαραίτητον τῶν λέξεων προσὸν τὸ νὰ παρέρχωνται ἐντελῶς ἀπαρατήρητοι, «ῥέουσαι ἡσυγῆ» ὡς τὸ ὕδωρ τῆς Σιλωάμ, οἱ ὅπαδοι τῆς νέας αἰρέσεως διδάσκουσιν ἀπ' ἐναντίας, ὅτι πολὺ μᾶλλον τῆς ἐνοίας πρέπει νὰ ἐλκύνῃ τὴν προσοχὴν τῶν λέξεων καὶ τῶν κλίσεων ἢ ἀστειότης. Ἄδικον δὲ ἤθελον εἶναι νὰ μὴ ἠμολογήσωμεν ὅτι ἐπιτυγχάνουσι πληρέστατα τοῦ σκοποῦ. Πῶς τῶν ὄντι νὰ προσέξῃ εἰς τὴν ἐνοίαν ὁ ἔχων νὰ θαυμάσῃ τὰ «ἀφίκατο», τὰ «ἐκδιδόται», τὰ ἀσίων τῆς τιμῆς», τὰ ἀνά πληρώται», τὰ «ἔνα ἐνδῶ», τὰ ἀεπὶ τὸ βῆμα παριών», τὰ «ἔχω δι' ἐλπίδος», τὰ ἀθὰ ποιήσεται», τὰ «ἐγνώρισεν ἡμῖν ὁ τηλεγράφος», τὰ «δέον ἔνα γένηται», τὰ «προενηνεγμένος», τὰ «ἐξηγησάμην, ἐσημειωσάμην, ἐφελουμισάμην, ὑπενηξάμην» καὶ τὴν ἄλλην ἀπὸ τινος χρόνου μολύνουσαν τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον αἰσχίστην κοπρολογίαν; Καὶ ἀστεῖα δὲ ἂν ὑποθετώσιν ταῦτα, πρέπει καὶ τότε νὰ καταταχθῶσιν εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ ἀστείου. Οὐχὶ μετὰ τῆς ἀστειότητος τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τοῦ Μολιέρου, τῆς εἰς τὴν διάνοιαν ἀποτεινομένης, ἀλλὰ μετὰ τῆς κωμικότητος τοῦ Ἀρλεκίνου καὶ τοῦ Πουλκινέλα, τῆς θρηνοῦσης γέλωτα διὰ παρατάξεως λέξεων ἀλλοκτότων. Τὸ δὲ ἀστειότατον πάντων εἶναι ὅτι τὰ τέρατα ταῦτα πολιτογράφονται ἀνευ ἀνάγκης, ἀνευ τοῦ ἐλαχίστου τῆς ἐκφράσεως κέρδους, ἐκ πλατωνικοῦ ἔρωτος πρὸς τὴν ἀηθίαν.

Εἰς τοιοῦτον ἐπέπρωτο νὰ κατακυλισθῆ βόρβορον ὁ ἀτυχὴς ἡμῶν γραπτὸς λόγος. Ὁ λογικώτατος τῆς «Βαβυλωνίας» ἦτο τοῦλάχιστον συνεπέης, λαλοῦν ἀπαραλλάκτως ὅπως ἔγραψεν· οἱ διάδοχοι ὁμῶς τούτου, πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτῶν

ἀπό πάσης φοβερᾶς ὑποχρεώσεως, προτιμότερον ἐνόμισαν νὰ καταδικάσωσι τὸ ἔθνος νὰ ἔχη δύο γλώσσας. Ἡ διαίρεσις τοῦ λόγου εἰς ἀστείον καὶ μὴ ἀστείον, ἦτοι τὸ διαζύγιον μεταξύ λαλουμένης καὶ γραφομένης, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς γεγονός συντελεσθέν, ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰσεχώρησαν εἰς πλείστας ἐφημερίδας, εἰς τὰ δημοσίου ἔγγραφα καὶ αὐτὰ τὰ ἀνακτορικὰ προσκλητήρια, οἱ μονολεκτικοὶ μέλλοντες, οἱ μέσοι ἀόριστοι, τὰ εἰς μὴ ῥήματα, ἀπεριτοσύλλαθοι δοτικαὶ καὶ τὰ ἄλλα βδελύγματα, τὰ ὅποια ἀνέχεται μὲν ὁ χάρτης, ἀλλὰ σικχίνεσθαι καὶ τὰ ἀποπτύει παντός Ἕλληνας τὸ στόμα. Τὸν κίνδυνον τῆς διγλωσσίας προεῖδε καὶ τὰ δόλεια αὐτῆς ἀποτελέσματα κατέδειξε πρὸ τριακονταετίας ἡδὴ ὁ ἀειμνηστος Σπυρίδων Γρικίουσις¹, ὁ οὐδόλως προβλέπων, ὅτι ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐπέπρωτο νὰ προκηρυχθῆ τὸ σχίσμα ἀπὸ ἀμβωνος πανεπιστημιακοῦ, ἀδιαφοροῦσης τῆς κυβερνήσεως, γελώντων ἐν σιωπῇ τῶν ἄλλων καθηγητῶν² καὶ οὐδενὸς ὀέλοντος νὰ κατανοήσῃ ὅπου εἶναι διὰ τὸ ἔθνος συμφορὰ ἢ διγλωσσία. Παραλείποντες πᾶσαν ἄλλην ἐξ αὐτῆς ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ζημίαν, περιοριζόμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὕτη ἰσοδυναμεῖ πρὸς πνιγμὸν ἐν τοῖς σπαργάνοις καὶ ταφῇ ὑπὸ ἀσάλευτον πλάκα τῆς αἰσθητικῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, ἣτις οὐδεμίαν εἶχεν ἄλλην αἰσιωτέρου μέλλοντος ἐλπίδα, πλὴν τῆς συνδιαλλαγῆς τῆς λαλουμένης πρὸς τὴν γραφομένην. Ἐρ' ὅσον τῷ ὄντι δὲν ἀποδειχθῆ ἐσφαλμένος ὁ θεμελιώδης νόμος τῆς αἰσθητικῆς ἐπιστήμης, ὁ ἀπαιτῶν ἐν πάσῃ τέχνῃ τὴν εἰς μὴν τὴν ἰδίαν ἀποκλειστικὴν προσήλωσιν τῆς προσοχῆς, καὶ οὐχὶ τὸν διχασμὸν αὐτῆς μεταξύ ταύτης καὶ τῶν ὕλικῶν τῆς παραστάσεως μέσων, ἀδύνατον εἶναι νὰ γράψῃ τις καλλιτεχνικῶς ἑλληνιστί, δι' ἑλλειψιν λέξεων παρερχομένων ἀπρακτηρήτων. Ποιαῦται εἶναι μόναι αἱ καθ' ἑκάστην χρησιμεύουσαι ἡμῖν πρὸς ἔκφρασιν, οὐ μόνον τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν αἰσθημάτων ἡμῶν, ἐν πάσῃ τῆς ψυχῆς καταστάσει. Πρὸς ἀπεικόνισιν οἰουδήποτε αἰσθήματος ἀδύνατον εἶναι νὰ χρησιμεύσωσι λέξεις διαφέρουσαι κατὰ ἐν ἰώτα ἢ μίαν κεραίαν ἐκείνων, τὰς ὁποίας αὐτομάτως ἐκστομίζομεν ὑπὸ τὸ κράτος εὐρισκόμενοι τοῦ αἰσθήματος τούτου. Ἀλλ' εἰς τὰς πλείστας τούτων ἐνεκλάψαν ἡδὴ τῆς γλώσσης οἱ διορθωταὶ τὸ στίγμα τοῦ χυδαίου, τὸ ἐλκύν ἐπ' αὐτοῦ τὴν προσοχὴν καὶ καθιστῶν αὐτὰς ἀχρήστους ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ. Αἱ λέξεις καὶ οἱ τύποι τῆς λαλουμένης εὐρισκονται εἰς τὴν περίπτου θέσιν ἀνθρώπου καταδικασθεῖς

¹ Βλέπε τὰ προλεγόμενα τῆς α' ἐκδόσεως τῆς Ἱστορίας αὐτοῦ τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως.
² Εἰς τούτων μ' ἔλεγε προχθὲς, δεῖ τὸν εἰσηγητὴν τοῦ ἀστέλου λόγου ὀνομάζουσιν οἱ συνάδελφοι αὐτοῦ «φιλολογικὸν μακράκη».

δι' ἀδίκου ἀποφάσεως, τοῦ ὁποίου πάντες μὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν ἀδωότητα, ἀλλ' οὐδεὶς δύναται νὰ ἐξαλείψῃ τὸν ὑπὸ μωροῦ ἢ ἀσυνειδήτου δικαστοῦ στιγματισμὸν. Ταύτας ἀναγκάζεται ὁ συγγραφεὺς ν' ἀποφεύγῃ οὐχὶ ὡς χυδαίας, ἀλλ' ὡς στερηθείσας τὸ προσὸν τοῦ ἀχρόου καὶ ἀπαρατηρήτου. Ἀληθῶς δὲ εὐχρηστοὶ ἀπέμειναν οὕτω μόναι αἱ κοιναὶ τῆ ἀρχαίᾳ καὶ τῇ λαλουμένῃ. Ἀλλ' ὅσα δύναται τις νὰ ἐκφράσῃ διὰ τοῦ ἐλλιπεστάτου τούτου λεξιλογίου εἶναι τόσον ὀλίγα, ὥστε ταχέως ἀποκάνει ἀναγκασζόμενος νὰ θυσιάσῃ τὰς πλείστας καὶ πολλάκις τὰς καλλίστας τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ πρὸς ἀποφυγὴν γλωσσικῆς ἀηθίας. Περὶ τοῦ Παγανίνης λέγεται ὅτι κατ' ὄνομα νὰ θέλῃ τοὺς ἀκροατὰς αὐτοῦ διὰ βιολίου, εἰς τὸ ὅποιον μία μόνη ἀπέμεινε χορδὴ. Τοιοῦτο τι ὄργανον κατήντησεν ἐκ τῶν ἀδίκων ἐξοστρακισμῶν καὶ τῆς βουκολακίσεως τῶν ἀττικῶν τύπων ἢ γραφομένη γλώσσα. Ἀλλ' οὕτε εὐκλόλον εἶναι νὰ γίνῃ τις Παγανίνης, οὕτε πιστεύομεν ὅτι κάκεινος δὲν ἤθελε προτιμῆσαι νὰ φωτεῦρ λάχανα, ἢν καταδικάζετο εἰς ἰσόβιον χρῆσιν μονοχόρδου¹.

Ὁ δ' ἕτερος τῶν ἐν ἀρχῇ τοῦ προλόγου τούτου μνημονευθέντων δύο λόγων περιορίζεται εἰς τὸν ἐξῆς ἀπλοῦστατον συλλογισμὸν, ὅτι κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα, τὸ ὅποιον ἤθελε δαπανήσῃ, ὅπως γράψω μίαν μόνην μετριωτάτην σελίδα, ἡδύναμη ν' ἀναγκάσω εἰκοσι τοῦλάχιστον καλλίστας τοῦ Σπένσερ, τοῦ Ἡλιωδῶρου, τοῦ Ρενάν, τῆς Σάανδ, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Ἄινε ἢ τοῦ Ἰενυσῶνος ἀκαταμέτρητος δὲ ἤθελεν εἶναι παρ' ἐμοὶ αἴσας ὁ φόβος μὴ ζημιώσω ἐκ τούτου τοὺς, τυχόν, ἀναγκάστας μου, ἐνῆ πρόχειρα εἶναι καὶ αὐτοῖς τῶν συγγραφέων τούτων καὶ πλείστων ἄλλων ἰσαξίων τὰ ἔργα. Τοιαύτην πάντοτε ἀντιτάξα ἔστασιν εἰς τοὺς ζητοῦντας ἄρθρα ὑπὲρ περιοδικῶν, ἐφημερίδων καὶ ἡμερολογίων. Μεταξὺ ἡμῶν τούτων εὐρέθησαν καὶ τινες κατορθώσαντες δι' ἐκτάκτων ἐκθιαστικῶν μέσων νὰ μὲ μεταβάλλωσιν εἰς ἀκούσιον συγγραφεῖα τῶν ἐν τῇ παρόντι συνεκτιδομένων σκαλοθυμάτων.

Εμ. Δ. Ροϊάνη

Ἡ ἔκτασις τοῦ περὶ τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν ἀνοικτοῦ χώρου ὑπελογίσθη ἀκριβῶς ὡς ἐξῆς. Ἀνακτορικὸς κῆπος 192,000 π. μέτρα. Ζάππειον μέγαρον καὶ οἱ περὶ αὐτὸ κῆποι καὶ ἀγροὶ 144,000 τὸ Ὀλυμπεῖον καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν Ἀθριανοῦ κενὰ 105,000. Ἀκρόπολις καὶ τὸ περὶ αὐτὴν Ὀδεῖον, θέατρον τοῦ Διονύσου καὶ Ἄρειος πάγος 206,000 τὸ Θησαῖον καὶ τὰ περὶ αὐτὸ κενὰ 47,000.

¹ Τὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ εἰ καὶ σήμερον δύναται νὰ γίνῃ, ταῦτα πιθανὸν νὰ ἐκθέσωμεν ἐν προσεχῇ ἡμῶν πραγματεία.

ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΚΝΟΝ

Διήγημα.

Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε προηγούμενον φύλλον.

Ε'.

Ἐν πρώτῃ τῆς ἐπιούσης ἡ Εὐφροσύνη ἐκαλημέρισε τὸν θεῖόν της ὡρᾶ μὲν καὶ καταβεβλημένη, ἀλλὰ μειδιάσα.

— Τὶ ἔπαθες χθὲς τὸ βράδυ; ἠρώτησε μετὰ τρυφερότητος ὁ Γεώργιος Κλήμης.

— Τίποτε ἀπολύτως. Μοῦ ἤλθε μόνον ἔτσι... μία συμφορᾶσις, ἀλλὰ δὲν ἦτο τίποτε. Σήμερον εἶμαι θαυμάσια, ἀπεκρίθη ἡ Εὐφροσύνη, πικρὸν μειδιάσασα.

Ὁ θεὸς τῆ ἔρριψε βλέμμα λοξόν, ὅπερ ἐκείνη ὑπέστη ἀταράχως, διανοιήσασα συμπαθῶς τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμοὺς της.

Ἐκολούθησαν στιγμαί τινες σιωπῆς, μεθ' ἧς:

— Ἐνόμισα δηλαδὴ, εἶπεν ὁ θεὸς, ὅτι τάχα προσεδιήθης, ὅτι ὁ Περικλῆς...

— Πατέρα!.. διέκοψεν ἡ Εὐφροσύνη αὐστηρῶς.

Καὶ ἐπειδὴ ἐκείνος ἐστενοχωρεῖτο μετὰ τὴν διαμαρτυρίαν ταύτην ν' ἀποτελειώσῃ τὴν ἔκφρασιν τῶν ὑπονοητῶν του, αὕτη προσέθηκεν ἀφελῶς:

— Καὶ ποῖον λόγον εἶχον νὰ προσβληθῶ; Μήπως δὲν ἀπέδειξα μέχρι σήμερον, δεῖ ἀγαπῶ τὸν Περικλῆ τόν, ὥστε νὰ χαρῶ ἐγκαρδίως διὰ τὴν εὐτυχίαν του; ἢ μήπως σὰς ἔδωκα ἀφορμὴν νὰ πιστεύσετε, ὅτι δὲν θ' ἀγαπήσω ἐπίσης ὡς ἀδελφὴν μου τὴν γυναῖκά του; Εἶνε δυνατὸν νὰ συνδέσῃ κανεὶς ποτὲ τὴν κληνίδιαν ἀσθένειάν μου μὲ τὴν εἰδήσιν τοῦ συνοικεσίου του; Αὐτὸ πλέον εἶνε...

— Καλὰ, καλὰ... παῦσε, ἀνεφώνησεν ὁ Γεώργιος Κλήμης ἀσπαζόμενος αὐτήν, δὲν ἐνοούσα νὰ σὲ προσβάλλω!

Καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ταύτην λέξιν ἡ Εὐφροσύνη ἠσθάνθη τοὺς ὀφθαλμοὺς της θαρσύνοντας. Ὁ ἄγων ἦτο ὑπὲρ τὰς δυνάμεις της! Αὐτὴ νὰ καταρθείσῃ, ὥστε οἱ πλησιέστατοι αὐτῇ νὰ νομιζώσιν, ὅτι τὴν προσβάλλουσιν ἀποδιόντες εἰς τὴν εἰδήσιν τοῦ συνοικεσίου τοῦ Περικλέους τὴν λιποθυμίαν της, τοῦτο ἦτο ἐπιτυχία ὑποκρίσεως, φέρουσα καὶ πάλιν, μεθ' ὅλην τὴν σταθερότητα τῶν ἀποφάσεών της, τὰ δάκρυα εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ἦσαν λοιπὸν ὄλοι τυφλοὶ καὶ δὲν ἔβλεπον τὸν ἔρωτά της! Μεθ' ὅλας τὰς προσπαθείας, ἃς ἐντὸς αὐτῆς κατέβαλλεν, ὡς ὑπερνηκίση καὶ τὸ τελευταῖον ἔγχετο ἐνδιαφέροντος πρὸς τὸν Περικλῆ, ἡ καρδία της φεῖ! δὲν ὑπήκουε προθύμως, καὶ αἰσχυνομένη ὡμολόγει καθ' ἑαυτήν, ὅτι εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς της ἐπεθύμει νὰ ἐνόουον ὄλοι τὴν αἰτίαν τῆς λιποθυμίας της καὶ νὰ τῇ ἀπέδιδον τὴν ἀποπετώσαν εὐδαιμονίαν της. Καὶ ἐν τούτοις εἶχε τὴν δύναμιν νὰ ὑ-

ποκριθῆ τόσον καλῶς, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον νὰ πείθῃ περὶ τῆς πλάνης του καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ ζητῇ παρ' αὐτῆς συγγνώμην. Τοῦτο ὑπερέβαινε πάντα τὰ ἄρια καὶ αὐτῶν τῶν ἀποφάσεών της, αἰτινες, ὁμολογητέον, δὲν εἶχον ληφθῆ ἀπὸ μέσης καρδίας. Ἀλλὰ καίτοι αἱ ἐνδόμυχοι αὐτῆς προσδοκίαι ἦσαν, ὅτι θὰ ἐπρόδιδε τὰ μύχια αἰσθημάτων της καὶ θὰ τῇ ἀπέδιδετο ὁ Περικλῆς καὶ μετ' αὐτοῦ πᾶσα ἡ ἀφαιρούμενη εὐτυχία, οὐχ ἦττον ὤφειλε νὰ ὑποκύβῃ καὶ αὕτη ὀριστικῶς πλέον εἰς τὰς πρὸς ττιγμὴν σαλευθείσας ἀποφάσεις της, διότι μετὰ τὰς πρὸς τὸν θεῖον αὐτῆς ἐξηγήσεις καὶ τὰς ἐπακολουθησάσας τοιαύτας μεταξύ τούτου καὶ τῆς συζύγου της, οὐδέποτε πλέον ἐγένετο λόγος περὶ τοῦ ἐπεισοδίου ἐκείνου, ὅπερ οὕτε κἄν ἀνεκοινώθη τῷ Περικλεῖ. Οὕτως ἡ Εὐφροσύνη ἠναγκάσθη ὄχι μόνον ἀδιαφορίαν νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑποκρινόμενη, ἀλλὰ καὶ ἐνεργὸν μέρος νὰ λάβῃ μετὰ ἐνδιαφέροντος προσποιητοῦ πρὸς ἐκπλήρωσιν ὄλων ἐκείνων τῶν ἐξωτερικῶν τύπων, ὅτινες μεσολαβοῦσι μεταξὺ ἀρραβώνων καὶ γάμων.

Σ'

Αἱ ὀλίγα ἐβδομάδες, καθ' ἧς διήρκεσεν ἡ μνηστεια τοῦ Περικλέους ἐκτυλισσομένη ὑπὸ τὰ ἄμαρτα τῆς Εὐφροσύνης ὑπῆρξαν δι' αὐτὴν μαρτύριον, οὐ παρόμοιον ὀλίγα στήθη ὑπέστησαν. Αὕτη ν' ἀσπάζεται τρυφερῶς εἰς πᾶσαν συνάντησιν τὴν ἀντίζηλόν της, νὰ συλλαμβάνῃ ἐπ' αὐτοφώρῃ τὰς τρυφερότητας τῶν δύο μνηστῶν, ν' ἀκούῃ ἀκούσιως τῆς τὰ κρυφομιλήματα των, νὰ βλέπῃ τὸν Περικλῆ δεικνύοντα ἔνεκα τοῦ χρυσοῦ, κατὰ τὴν ἰδέαν της, ἀφοσίωσιν θερμὴν πρὸς τὴν μνηστὴν του, καὶ τὸ σκληρότερον πάντων νὰ καλῆται αὕτη νὰ φροντίσῃ ὅπως ἡ ἀφοσίωσις αὕτη ἐκδηλωθῇ ἀνετίωτερον ἢ ἐπὶ τὸ ἐπιδεικτικώτερον! Διότι ἡ Εὐφροσύνη παρακαλουμένη ὤφειλε νὰ ἐκλέξῃ καὶ τὰ μέλλοντα δῶρα τῆς νύμφης καὶ τὰς καθημερινὰς πρὸς αὐτὴν ἀνθεδέσμας, αὕτη νὰ παρασκευάζῃ τὰς πρὸς τὴν μνηστὴν ἐκπλήξεις καὶ τῶν δύο οικογενειῶν τὰς ἀμοιβαίας διαχύσεις, αὕτη νὰ δικαιολογῇ τῶν μνηστῶν τὰς ἀπομονώσεις καὶ νὰ ὑποβοηθῇ τὰς ἰδικιτέρας αὐτῶν ἐξομολογήσεις! Αὕτη, αὕτη δλα! Διότι ὑπερεῖχε πάντων κατὰ τὴν λεπτότητα καὶ τὴν αἰσθητικὴν τοῦ καλοῦ, κατὰ τὴν ὀξύνοϊαν καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ πρωτοφανοῦς. Καὶ ἐξετέλει τὰ πάντα μὲ προσποιητὸν μὲν ἐνδιαφέρον ἐξωτερικῶς, ἀλλὰ καὶ ἀλγεινὴν πικρίαν εἰς τὴν στήθη, μὲ μειδιάμα στερεώτυπον εἰς τὰ χεῖλη καὶ αἰμοστάζουσαν πληγὴν εἰς τὴν καρδίαν! Τίς μάρτυς ἐγνώρισεν ἀνώτερον τούτου μαρτύριον;

Καὶ εἰς ἐπίμετρον, ἡ στοργὴ τῶν συζύγων Κλήμη πρὸς αὐτὴν ἠῤῥανεν ἐπιδεικτικῶς καθ'

ήμεραν. Διότι ὁ Περικλῆς νυμφευόμενος ἤθελεν ἐγκαταλείψει τὴν οἰκίαν, ὅπως συγκατοικήσῃ μετὰ τοῦ πενθεροῦ του, ὅστις ἐστερημένος συζύγου καὶ ἐν μόνον τέκνον ἔχων, τὴν Θεοδώραν, οὐδαμῶς συγκατατίθετο ν' ἀποχωρισθῇ αὐτῆς. Θ' ἀπέμεινε λοιπὸν ἡ Εὐφροσύνη μόνη ἐν τῷ οἴκῳ μετὰ τῶν θετῶν αὐτῆς γονέων καὶ θὰ ἔβλεπε τὰ πάντα ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ὡς ἐκαίην τὰ εἶχε διευθετήσαι διὰ τὸν Περικλῆ μὲν πρὸ ὀλίγων μηνῶν, καὶ θ' ἀνέπνεε τὸν ἀέρα ὅλων ἐκείνων τῶν περὶ ἑαυτὴν ἀνεμνήσεων! Ἄλλ' ἐκαίνο, ὅπερ ὑπερέβαινε πλέον πάσας αὐτῆς τὰς βασάνους, ἦσαν τὰ σχέδια τοῦ Θεοῦ της.

— Τώρα νὰ ξεκάωμεν τὸν κύρ Περικλῆ σου, ἔλεγεν οὗτος πρὸς τὴν σύζυγόν του, καὶ θὰ εὐρῶ ἐγὼ ἕνα νέον τῆς ὀρέξεώς μου νὰ τοῦ δώσω τὴν Εὐφροσύνην καὶ τὸν ἔγω εἰδῶ εἰς τὸ σπῆτι μας, νὰ περῶμε ἀκόμη πλέον εὐτυχημένοι!

Ἡ δὲ Εὐφροσύνη ἀκούσασα ταῦτα ἀνελογίζετο μὲ σπῆραγμὸν καρδίας τὴν τύφλωσιν τῶν θετῶν γονέων της, οἱ ὅποιοι δὲν ἔβλεπον, ὅτι αὐτὴ ἕνα μόνον ἠγάπησεν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, τὸν Περικλῆ, τὰ δὲ λείψανα τοῦ πρὸς αὐτὸν ἐρωτῆς της, οὐδέποτε θ' ἀπαπειρᾶτο ἢ θὰ συγκατατίθετο αὐτὴ νὰ προσφέρῃ εἰς ἄλλον ὡς νέαν φλόγα. Διότι εἶχε πλέον σχηματίσει τὴν ἀπόφασίν της σταθερῶς. Ἀφοῦ ἐπέπρωτο νὰ στερηθῇ τῆς ἀπολαύσεως τοῦ νὰ ἰδῇ ἐκπληρούμενα τὰ ὄνειροπολήματά της, θ' ἀπεσύρετο εἰς τὴν μοναξίαν, ἣν περὶ αὐτὴν ἠσθάνατο, ἐκλείποντος τοῦ Περικλέους, ζῶσα τοῦ λοιποῦ μὲ μόνον τὰς ἀναμνήσεις της, ὑποφέρουσα μαρτυρικῶς τὰ δεινά της μέχρι τέλους, κενούσα τὸ ποτήριον τῆς πικρίας μέχρι τρυγός! Ταῦτα ἐκαίην διανοεῖτο, μαῦρον βλέπουσα τὸ περὶ αὐτὴν κενόν, ἐνῶ οἱ ἄλλοι, ἀνευ αὐτῆς, ὑπελόγιζον τὰς ἐκ τοῦ μέλλοντος συνοικεσίας της ἀπολαύσεις καὶ τέψεις!

Z.

Οἱ γάμοι τοῦ Περικλέους ἐτετέλεσαν ἐν τῇ οἰκίᾳ Κλήμης μεγαλοπρεπῶς. Καὶ ὅταν ἡ Εὐφροσύνη προσήλθεν, ἵνα τῷ εὐχρηστῇ ὀλίγου, δεῖν ἐπανελαμβάνετο ἡ πρώτη σκηνὴ τῆς ἀγγελίας τοῦ συνοικεσίου. Ἦτο αὕτη ἡ τρίτη μεγάλη δοκιμασία μετὰ τὴν δευτέραν τῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ της συνδιαλέξεως. Ἄλλ' ἐνῶ ὑπῆρξεν ἡ ἀλγεινότερα πασῶν, ἐξωτερικῶς τὴν ὑπέστη ἡρωικώτερον. Διὰ τοῦτο δὲ οὐδεὶς εἶδωκε προσοχὴν εἰς τὸ συμβῆν. Τὰ δάκρυά της, ὅταν τὴν ἐνηγκαλίσθη ὁ Περικλῆς, δὲν παρεξηγήθησαν· διότι πάντες ἐκαίον, μέχρις αὐτοῦ τοῦ Γεωργίου Κλήμη, ἀναλογιζομένου, ὅτι ὁ Περικλῆς μετ' ὀλίγας στιγμὰς θὰ ἐγκατέλειπε τὸν οἶκον, εἰς ἃν ἀνετράφη, ἵνα μεταβῇ εἰς τὸν τοῦ Λαλῆ, ὅστις μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐβδομάδων τῷ ἦτο ξένος. Ἦτο λοιπὸν τόσον γενικὴ ἡ συγκίνησις κατὰ τοὺς εὐχρηστῆρας

ἐκείνους ἀσπασμούς τῶν συγγενῶν, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Θεοδώρα, θεωρήσασα φυσικώτατα τὰ δάκρυα τῆς Εὐφροσύνης, ἐνηγκαλίσθη αὐτὴν τρυφερῶς καὶ τῇ ἐπιθύρσειν εἰς τὸ οὖς ἐν μέσῳ ἀσπασμῶν:

— Σοὺ ὑπόσχομαι νὰ τὸν ἀγαπῶ πολὺ, πολὺ. Νὰ τὸν κάμω εὐτυχῆ, πολὺ εὐτυχῆ!

Τοῦτο ἦτο τὸ σκληρότερον κτύπημα διὰ τὴν Εὐφροσύνην. Ὡπισθοχώρησεν, ὡς ἐὰν ἐρράγη ὁ λωσχερῶς ἡ καρδία της. Τὰ δάκρυά της ἐπέγνωσαν, ἡ ἀναπνοὴ της κατέστη βαρεῖα ἐπὶ τινὰς στιγμὰς, ἠσθάνθη ῥίγος φρίκης διατρέχον ὅλον τὸ σῶμά της καὶ ἀμέσως μετ' ὀλίγων ἐκλυσιν τῶν δυνάμεων καὶ κατὰπτωσιν πάσης σωματικῆς καὶ ψυχικῆς ἰσχύος. Ἐπεθύμει νὰ μὴ ἔξῃ μᾶλλον ἢ νὰ ἰδῇ τὸν Περικλῆ εὐτυχούντα ἀληθῶς παρ' ἄλλης. Μεταξὺ ὄλων τῶν προσβολῶν, ἃς ὑπέστη, τῇ ἐπεφυλάσσετο καὶ αὕτη ἀκόμη, ν' ἀκούσῃ ὅτι ἡ μόλις γνωρίσασα τὸν λατρευτὸν της νὰ αἰσθάνηται τὴν δύναμιν, ὅπως καταστήσῃ αὐτὸν εὐτυχῆ, πολὺ εὐτυχῆ! Καὶ αὕτη ἐν τῷ ἐρωτῆ τοῦ ἐρωτῆς της ἐπίστευεν ὅτι μόνον ἡ καρδία της ἐπλάσθη, ἵνα ἀγαπᾷ ἐκείνον! Ἄ, πολὺ, πολὺ βαρὺ ἦτο τοῦτο! Δὲν τῇ ἀπῆρουν μόνον τὸν Περικλῆ, ἀλλὰ καὶ τῇ διημιμισθῆτον τὸ δικαίωμα τῆς ἀποκλειστικῆς πρὸς αὐτὸν λατρείας. Ἀλλοίμονοι ὅταν καὶ τὸ τελευταῖον προύργον καταπέσῃ! Δὲν ὑπάρχει πλέον δύναμις πρὸς ἀντίστασιν, ἀλλ' ἀδράνεια καὶ ἀνασιθισία τις ἐξ ἀπελπίσεως ἐπιχύνεται, τὸ πᾶν δὲ ὑποκύπτει ἄσφαιστον τῇ εἰμαρμένῃ. Ὅτω καὶ ἡ Εὐφροσύνη ἀπώλεσε νῦν πάσαν δύναμιν ἐνεργείας, ἀφοῦ καὶ ὁ ἐγωισμὸς της αὐτὸς κατερρίφθη, καὶ τὸ τελευταῖον κρησφύγετον αὐτοῦ, ἡ ἰδέα ὅτι μόνον αὕτη αἰσθάνεται τὴν δύναμιν νὰ καταστήσῃ ἐκείνον εὐτυχῆ δι' ἐρωτῆς, τῇ κατακτάτο ὑπὸ τῆς ἀντιζήλου της, ἡ ὅποια ὑπέσχετο καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τοῦτο.

Τὸ μέγεθος λοιπὸν τῆς δυστυχίας της ἦτο ἀμέτρητον καὶ ἐν ἑαυτῇ ἠσθάνετο πλέον καὶ αὐτὴ τὴν χορδὴν τῆς ζήλοτυπίας νεκρωθεῖσαν. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ κλήρος αὐτῆς ἦν νὰ ζῇ ἐν ταῖς πικρίαις της καὶ τῷ ἔλγει της, χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν δύναμιν νὰ αἰσθανθῇ νέας ὀδύνας ἢ τὸν ἀντίκτυπον τῶν παλαιῶν. Τὸ δένδρον εἶχε ξυλευθῆ πρόρριζα. Κολοσσὸς αἰσθήματος ἐκαίτο χαμαὶ ἐκτάδην, ἀνευ ἐλπίδος νέου σφρίγους. Τὸ πᾶν ἦτο τὸ παρελθόν, τὸ δὲ περὶ αὐτὴν παρὸν καὶ μέλλον τῇ ἦτο ὅλος ἀδιάφορον. Περιεφίετο ὡσαύτως ἀνασθητός μετ' ὀλίγον κερδίας εἰς τὰ στήθη. Διὰ τοῦτο τὴν ἐσπέραν ἐκαίην τῶν γάμων, ὅτε οἱ προσκεκλημένοι εἰς μετὰ τὸν ἄλλον ἀνεχώρησαν καὶ ἐπηκολούθησε τὸ μεταξὺ τῶν συγγενῶν καὶ στενωτέρων φίλων δεῖπνον, ἡ Εὐφροσύνη ἦτο ἐκεῖ τὰ πάντα μὲν ἐπιτηρούσα μηχανικῶς καὶ

πάντων προϊσταμένη, ἀλλὰ πρὸς τὴν σημασίαν τούτων πάντα ἀδιάφορος. Ὅταν δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον παραλαβὼν ὁ Περικλῆς τὴν σύζυγόν του ἀνεχώρησε προπεμπόμενος ὑπὸ νέων συγκινήσεων, ἡ Εὐφροσύνη ἐντελῶς ἀδάκρυτος καὶ μὲ ἀκατανόητον μειδίαμα εἰς τὰ χεῖλη προσήλθε πρὸς ἀποχαιρετισμὸν τοῦ νεαροῦ ζεύγους καὶ ἠσπᾶσθη ἀμφοτέρους τοὺς νεογάμους, ἡ γενναϊότερα πάντων τῶν οἰκείων δειχθεῖσα κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν τούτου. Εἶχε πλέον στερεώσει δι' αὐτὴν τὸν συγκινήσεων ἡ πηγὴ!

II.

Ἐκτοτὲ τὰ πάντα ἀπέβησαν αὐτῇ μηχανικά, ἡ δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους ὑψίστη ἀφοσίωσις οἰοεὶ ἐκ συνήθειας. Καὶ ὅμως ἐν τῇ παροχῇ τῆς τοιαύτης ἀφοσιώσεώς της ἦν ἀξιοθαύμαστος. Καὶ δὲν ἤργησεν ὁ χρόνος, καθ' ὃν εἶδωκε δέγματα αὐτῆς μετ' αὐταπαρηγήσεως καὶ γενναϊότητος ἀπροσπλάστου. Διότι ἡ θεὰ Ἐλένη κρυολογήσασα τῇ ἐσπέρᾳ τῶν γάμων ἐπεσεν ἀπὸ τῆς ἐπιούσης κλιμῆρας καὶ μέχρις ἐσπέρας ἡ κατάστασις αὐτῆς ἐπὶ τοσοῦτον ἐδεινώθη, ὥστε οἱ ἰατροὶ μόνον διὰ μισῶν φράσεων ἠδύναντο ν' ἀποκριθῶσι περὶ τῆς πορείας τῆς νόσου. Εἶχε πάθει ἐκ περιπνευμονίας εἰσβαλοῦσας μετ' ὀσμῆς καὶ προσκαλοῦσας ἐπικίνδυνον χαρακτῆρα ἀμέσως. Τὸ στάδιον τῆς κρίσεως ἐκράτει πάντας ἐν ἀγωνίᾳ. Ἡ δ' Εὐφροσύνη ἡμέρας καὶ νυκτὸς παρὰ τὸ προσκεφάλαιον τῆς θείας της ἀγρυπνοῦσα, ἄκματος προσέφερε τὰς περιποιήσεις. Καὶ ὅταν ἡ ἄλλοτε ὠραία γυνὴ ὑποκίπτετο εἰς τὴν προσβολὴν τῆς τύχης ἐξέπνεεν εἰς τὰς ἀγκάλας τοῦ συζύγου της, μόνη ἡ Εὐφροσύνη ἐδίει γενναϊότητα ἀκατάληπτον εἰς πάντας, ἐνῶ ἀπ' ἑτέρου ἢ τρυφερὰ αὐταπαρηγήσις της προεβίε εἰς ὕψιστον. Μόνη αὐτὴ ἐγνώριζεν ἐν τούτοις τὴν αἰτίαν τῆς ὑπερκαθάρσεως ἐκείνης γενναϊότητος, διότι ἐξέλειπε ἀπ' αὐτῆς πλέον τὸ εὐμάλακτον τῶν αἰσθημάτων καὶ τὸ πᾶν εἶχε ἀπολιθωθῆ ἐντὸς αὐτῆς. Καὶ ἐνῶ αὐτὴ ἡ ἰδία προφανῶς καταβάλλετο, ἐν τούτοις παρηγόρει καὶ περιποιεῖτο πάντας. Ὡς οἱ ἄγγελοι δὲ ἐκαίνο τῶν ἡμερῶν μας, αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ἰβλέου, αἰτνες ἀποσπασθεῖσαι τῆς κοινότητος διητήρησαν ἐν μόνον αἰσθημα, τὸ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ βοηθείας, ὅτω καὶ ἡ Εὐφροσύνη, στερηθεῖσα πάσης ἐλπίδος ἐν τῷ κόσμῳ περιεβλήθη τὴν δύναμιν ἀγγέλου παρηγόρου καὶ ἀπέβη ἐν τῷ οἴκῳ Σαμαρείτις πλήρης αὐταπαρηγήσεως διαφιλεύουσα παρηγορίαν καὶ περιποιήσεις πρὸς τοὺς περὶ αὐτὴν, ὡς ἐὰν τὰ μὲν δυστυχήματα οὐκ μόνον κοινὰ δὲν ἦσαν, ἀλλ' οὐδὲ κἂν ἐξικνούοντο μέχρις αὐτῆς ἄλλως ἢ ὡς ξένα, δι' ἃ ἐξ ἐνστικτοῦ συνεπάθει καὶ ἐσπευδε προσφέρουσα τῆς γλυκύτητος τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς τὸ βάλαμον, τὸ δὲ καθῆκόν της καὶ μόνον αἰσθημα ἦν ἡ φι-

λανθρωπία καὶ ἡ εὐαγγελικὴ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη καὶ ἀρωγὴ!

Τὸ ἔργον της δὲ τοῦτο τὸ φιλάνθρωπον οὐδαμῶς δέκοφεν. Ἄλλὰ τὸν θεὸν αὐτῆς Γεωργίου Κλήμη, ἀπαρηγόρητον ὄντα ἐπὶ τῇ αἰφνιδίᾳ τῆς περιλημμένης συζύγου τοῦ ἀπολαύει, αὐτὴ παρηγόρει διηλεκτῶς καὶ ἐμαρμίνα περὶ αὐτοῦ μετὰ λεπτότητος τρυφερᾶς καὶ ἀγαθότητος ὄντως χριστιανικῆς. Δὲν ἀπέλειπε δὲ τὸ πλευρὸν αὐτοῦ ἢ μόνον ὅταν ἐκαίνο καταβληθεῖς πλέον ὑπὸ τῆς λύπης καὶ μελαγχολίας ἠκολούθησε μετ' ὀλίγους μῆνας εἰς τὸν τάφον τὴν πιστὴν καὶ λατρευομένην σύντροφόν του.

Ὅτως ἡ Εὐφροσύνη εὐρέθη μίαν προῖαν μόνη ἐν τῷ οἴκῳ ἐν ᾧ ἀνετράφη! Ἐκεῖ ὅπου πρὸ ὀλίγων μηνῶν τὸ πᾶν ἐμειδία εὐελπί δι' αὐτὴν καὶ τοὺς οἰκείους, νῦν, ὁ μὲν θάνατος θερίας τούτους, ἡ δὲ ἀνθρωπίνη τυφλωσις κρουοργήσασα τὴν καρδίαν ἐκείνης, ἐδημιούργησαν ἐρημίαν καὶ ἐν τῷ σχηματισθέντι περὶ τὴν μάρτυρα κόρην κενῶ ἐπέπνεεν ἄνεμος παγερᾶς δυστυχίας. Ὡς ἐρείπιον ἐν μέσῳ ὅλης τῆς θλιβερᾶς ταύτης εἰκόνας, νῦν ὑπέρποτε ἀπεμονώθη τοῦ κόσμου ἡ Εὐφροσύνη καὶ ὡς ἐὰν ἦτο καὶ αὐτὴ ἄψυχόν τι, μετεβιβάσθη μετὰ τῆς ἄλλης κληρονομίας ἀπὸ τοῦ ἐρημιωθέντος οἴκου τοῦ Κλήμη εἰς τὸν ἀρτιγέννητον τοῦ Περικλέους Μάνθου!

Θ.

Ὅτω συνήνωσε πάλιν ἡ δυστυχία ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην τὴν Εὐφροσύνην καὶ τὸν Περικλῆ. Ἄλλ' ὅποια διαφορὰ περιστάσεων! Τότε ὁ θάνατος τῶν φυσικῶν γονέων εἶχε συννεφύσει τὴν ροδίζουσαν αὐγὴν τοῦ βίου ἀμφοτέρων, νῦν δὲ ὁ τῶν θετῶν ἤρχετο ν' ἀναμίξῃ μὲν πικρίαν εἰς τὴν χαρὰν τῆς νέας οἰκογενειακῆς ζωῆς τοῦ Περικλέους, ἀλλὰ καὶ νὰ δονήσῃ ἀπᾶς ἐτι μέχρις ἐγκαίτων τὴν οὐδὲν πλέον αἰσθημα δυναμένην νὰ βαστάσῃ καρδίαν τῆς Εὐφροσύνης. Τότε ἡ κοινὴ ἀτυχία συνήνωσε τὰ δύο παιδιὰ ὑπὸ στέγην, ἐν ἣ ἐμελλον νὰ μὴ αἰσθανθῶσι τὴν πικρίαν τῆς ὀφθαλμίας, νῦν δὲ νῆα τοιαύτη ἐπεφύλασσε τῇ Εὐφροσύνη λύπας καὶ ὀδύνας πολὺ σκληροτέρας τοῦ θανάτου τῶν θετῶν γονέων της. Τότε ἡ δυστυχία προσήγγισε τὰς καρδίας αὐτῶν καὶ ἠγαπήθησαν, ὡς ἀδελφοὶ, ξένοι πάσης συγγενείας ὄντες, νῦν δὲ ὅτε ἡ κοινὴ ἀνατροπὴ καὶ ἡ μακροχρόνιος συμβίωσις ἐγέννησαν αἰσθήματα ἀγάπης ἀδελφικῆς εἰς τὰ ὄμματα τοῦ κόσμου, καὶ ἄλλης ἀγριωτέρας ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς Εὐφροσύνης, ἡ νῆα δυστυχία ἐνσκήπτουσα συνήνωσε τὰ δύο ταῦτα, ἀδελφὰ πλέον ὄντα, ὑπὸ μίαν στέγην, ὡς ξένα πρὸς ἄλληλα!

Ἡλικὴ βίασεν ἡ συμβίωσις αὕτη διὰ τὴν δύστηνον κόρην! Νὰ ζῇ μετὰ τοῦ ἐραστοῦ της ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην καὶ νὰ τὸν βλέπῃ ἀνηκόντα ἄλλῃ. Νὰ ἐκτυλίσσωνται ὑπὸ τὰ ὄμματα

της ὄλαι αἱ τρυφερότητες τῶν νέων συζύγων καὶ αὐτὴ νὰ μὴ ἔχῃ δυνάμιν καὶ ζηλοτυπίαν νὰ αἰσθανθῇ. Νὰ ποῖ ὅπως αἰσθανθῇ τὴν φρικίαν διατρέχουσαν τὸ σῶμά της καὶ τὴν λύσσαν τῆς ζηλοτυπίας δάκνουσαν τὴν καρδίαν της καὶ νὰ μὴ δύναται, διότι ἡ καρδία ἐκείνη εἶχε καταστῆ ράκος καὶ ἐκύπτειν ὑπὸ ἀτονίαν αἰσθημάτων!

Καὶ ἔζη λοιπὸν ἐν μέσῳ τῆς συζυγικῆς ἐκείνης εὐδαιμονίας, ὡς τι κινῶν τὸν οἶκτον φάσμα, περὶ οὗ πάντες ἦσαν βέβαιοι, ὅτι μετ' ὀλίγον θὰ παρέλθῃ. Καὶ ἔφθινε καθ' ἡμέραν ὀφθαλμοφανῶς ἐκ τῶν ἀλγηδόνων τῆς βασάνου, οὐδεὶς δὲ ἀπηύθυνε λόγον συμπαθῆ πρὸς τὴν μάστιγα, ὡς εἰν πάντες ἐγνώριζον, ὅτι τὸ πάθος αὐτῆς ἦτον ἀνίατον! Ὁ Περικλῆς ἀπέβλεπε τὴν κατάστασιν εἰς λυπὴν βαθεῖαν ἐπὶ τῇ στερήσει τῶν θετῶν γονέων της, λυπὴν δεινωθεῖσαν τόσον μᾶλλον, ὅσον δὲν ἐξέσπασεν εἰς θρήνους καὶ ὀλοφυμούς. Καὶ ἀπέφευγε τόσον αὐτὸς, ὅσον καὶ ἡ σύζυγός του, νὰ παρηγορήσῃ καὶ τὴν λυπὴν ἐκείνην, φοβούμενοι, ὅτι ἡ ἀνάξιστος τῆς πληγῆς θὰ εἶνε μᾶλλον ὀδυνηρὰ, ἢ δὲ ἀνάμνησις πικροτέρα. Ἄφρονι λοιπὸν αὐτὴν αἰρούσαν μόνην τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου της καὶ καταπίνουσαν τὴν πικρίαν καὶ μὴ ἐκστομιζούσαν παράπονον. Ἄλλως δὲ οὐτὴ κενὸν, οὐτε ἀφορμὴν ἐδίδεν ἐκείνη εἰς λόγους καὶ ἐρωτήσεις. Ὡμίλει περὶ ἄλλων ἀντικειμένων ὀλέγον μὲν ἀλλὰ προσηνῶς, μετὰ τῆς Θεοδώρας δὲ διελέγετο συνεχέστερον, περὶ τῶν τῆς οἰκίας, ἧς ἡ Εὐφροσύνη κατέστη ἡ ψυχὴ. Μηχανικῶς μὲν ἀλλ' ἐρρυθμῶς καὶ ἀνεπιλήπτως διώκει τὰ τοῦ οἴκου, ἢ δὲ νεαρὰ γυνὴ τῇ ἦτο εὐγνώμων καὶ εὐθεώρει αὐτὴν οὐκ ἰμόνον σύντροπον πολύτιμον ἀλλ' ἀδελφὴν πρεσβυτέραν, ἢ περ ἀνῆκεν ἢ τῶν πάντων πρωτοβουλία καὶ διεύθυνσις.

Οὕτω καθ' ὅσον παρήρχοντο οἱ μῆνες ἢ συμβίωσις καθίστατο μᾶλλον ὀδυνηρὰ διὰ τὴν Εὐφροσύνην. Διότι αἱ μὲν περιποιήσεις καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν ἐπιδεικνυμένη μέριμνα καὶ φιλία ἀπὸ μέρους τῆς Θεοδώρας τὴν ἐστενοχώρου, ἢ δὲ διαγωγὴ τοῦ Περικλέους τῇ ἦτο βάρος ἀβάστακτον. Δὲν ὑπέφερε νὰ τὸν βλέπῃ διπλασιάζοντα τὴν στοργὴν του πρὸς τὴν νεαρὰν συζύγον του ἐφ' ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν αὐτὴ θὰ τῷ ἐχάριζε τὸν τίτλον τοῦ πατρός, οὐδ' ἠνείχετο τὴν τρυφερὰν συμπαθειαν, ἣν πρὸς αὐτὴν τὴν ἰδίαν ἐπέδεικνυτο ἐκείνος, ἐνῶ αὐτὴ παρ' αὐτοῦ ἀπῆται πάθος ἐρωτικόν. Καὶ ἔφθινεν, ἔφθινεν, ἔφθινεν...

I'

Ἦλθε τέλος τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου! Νύκτα τινὰ τὸ πᾶν ἐτέθη εἰς ἀναστάτωσιν ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἡ αὐγὴ ἐχαιρέτισε τὸ νεαρὸν ζεῦγος ὡς γονεῖς. Ὁ μὲν κ. Λαλῆς ἦτο ὑπερήφανος διὰ τὸν ἔγγονον, ὃ δὲ Περικλῆς ἐδέχετο συγχαρητήρια διὰ τὸν υἱὸν καὶ ἡ Θεοδώρα ἐμειδία τοῖς πᾶσιν, ὡς

γυνὴ εὐδαιμόν. Ἄλλὰ τί συνέβαινε τῇ Εὐφροσύνῃ; Ὅταν ἔλαθε τὸ βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς πρώτης αὐτῆ μετὰ τὰς προσενηθείσας αὐτῷ πρωτίστας μερίμνας, ἐκείνο δὲ ἐφάνη οἰοεὶ ἀποπειρώμενον νὰ τῇ μειδιάσῃ, ἠσθάνθη τὴν καρδίαν της πάλλουσαν ἐλαφρῶς. Τῇ ἐφάνη, ὅτι νέα ἐποχὴ βίου ἀνέτελλε δι' αὐτὴν, ὅτι κατὰ τι ἤρξατο συνδέον αὐτὴν πρὸς τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸν κόσμον τρυφερὸν ἐκείνο πλάσμα, ὅτι ἡ φυλλορροήσασα καρδία της διὰ μίαν ἤρξατο πάλιν ἀνοδολοῦσα, ὅτι ἀνέβλεπε μάλιστα ἀρωματὶ στοργῆς, ἄρωμα γλυκὺ, ὅπερ δὲν ἦτο μὲν τόσῳ μεθύσκον, ὡς τὸ τοῦ ἔρωτος, ἀλλ' οὐκ ἦττον ἠδυπαθῆς. Καὶ δὲν ἠπατάτο. Τὸ ἀνατέλλον ἐκείνο αἰσθημα ἐμεγεθύετο ἡσμηέρον καὶ ἐγένετο φῶς φαεινὸν θερμαῖον τὴν εἰς τὰ στήθη της κατοικοῦσαν ἐρημίαν, ἀναλύον τὸν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῆς καρδίας της πάγον, τονοῦν τὴν χορδὴν τῶν αἰσθημάτων καὶ τρόπον τινὰ σταματῶν τῶν μαρασμῶν καὶ ἀναπτέλλον τὴν ἐξάντλησιν τοῦ σωματικοῦ ὀργανισμοῦ της.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας λοιπὸν ἐκείνης ἀφωσιώθη εἰς τὸ τέκνον τοῦ Περικλέους. Αὐτὴ ἐφρόντιζε περὶ παντός, ὅτι εἰς αὐτὸ ἀπέβλεπε, αὐτὴ ἐμεριμνα περὶ τῆς υγείας καὶ τῆς ἀνατροφῆς του, αὐτὴ ἀπέβη ἡ ἀληθὴς μήτηρ του. Καὶ ἐκείνο ὡς εἰ ἀνεγνώριζε τὰς θυσίας της ἔτεινε τὰς ἀγκάλας χεῖράς του ὑσάκεις τὴν ἔβλεπε καὶ ἐμειδία ἐκπέμπων ἀνάρθρους ἤχους. Ἐπῆλθε δ' εἴτα ὁ καιρὸς, καθ' ὃν τὸ νήπιον ἤρχισε νὰ ἀρθρώσῃ λέξεις καὶ νὰ δεικνύεται ἐννοῦν τὰς ἀποτενομένας αὐτῷ ἐρωτήσεις. Τὴν ἡμέραν λοιπὸν ἐκείνην, καθ' ἣν ἡ Εὐφροσύνη ἀνεκάλυψεν ὅτι τὸ βρέφος κατάρθωσε νὰ ψελλίξῃ εὐκρινῶς τις τὰς λέξεις παπᾶ, μιμνῆ, ἐγένετο ἐξαλλος καὶ κατατυράννει αὐτὸ κατ' ἰδίαν διὰ τῆς ἐρωτήσεως:

— Ποιὰ εἶνε ἡ μιμνῆ σου, πουλάκι μου;

Τὸ δὲ ἀθῶον βρέφος ἔτεινε τὴν μικρὰν του χεῖρα καὶ εἰδείκνυεν αὐτὴν! Τότε τὸ κατεφίλει ἀπαστρέπτουσα ἐκ χαρῆς καὶ ἐκείνο μειδιῶν ἐξέπαιπε φθόγγους ἀνάρθρους ὡσεὶ γέλωτος ἀναπαλμῶν. Ἡ ἐρώτησις ἐπανελήθη διὰ μωριστὴν φωνῆν, ἢ δὲ μιμνῆ ἀπάντησις τοῦ νηπίου, πάντοτε ἡ αὐτὴ, καθίστα τὴν Εὐφροσύνην πανευδαιμόνα, αἰσθανομένην, ὅτι προφανῶς συνεπληροῦτο τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ της κενόν, διότι ὑπῆρχεν ἐπὶ τέλους ἐν τῷ κόσμῳ πλάσμα τι ἀγαπῶν αὐτὴν ὑπερ τὴν ἰδίαν μητέρα καὶ δὴ ἀναγνωρίζον ἀντ' ἐκείνης αὐτὴν, ὡς τοιαύτην!

IA'

Τὸ ἐσπέρως, ὅτε πάντες συνήχθησαν περὶ τὴν τράπεζαν, ἡ Εὐφροσύνη κρατοῦσα τὸ βρέφος ἐν ταῖς ἀγκάλας ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ τὰς προόδους τοῦ λατρευομένου ἀγγέλου της. Καὶ ἀφοῦ προῦκάλεσεν αὐτὸ διὰ συχνῆς ἐπαναλήψεως νὰ προ-

ΛΟΥΟΜΕΝΗ ΜΕΓΑΡΙΣ.

ΥΠΟ Ν ΑΥΤΡΑ.

Photo-Typie von Ch. Bruch, München.

Kgl. Hof-Buchdruckerei von E. Mühlthaler in München.

φέρη τὰς λέξεις *παπᾶ, μαμά,* καὶ πάντες ἐγέλασαν πλήρεις χαρᾶς, δίσχυρισθη ἐπὶ τὸ ἀστεϊώτερον, ὅτι τόσον προώδυσεν ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ, ὥστε ὅταν ἐρωτᾶται ποῖα εἶνε ἡ *μικρὰ* δεικνύει αὐτὴν, τὴν *Εὐφροσύνην*, ἣτις εἶχεν ὄντως ἀποβῆ μήτηρ του διὰ τῆς ἀγάπης καὶ τῶν μεριμνῶν, ἃς ἐπεδαψίλευεν αὐτῷ.

Ἡθέλῃσι λοιπὸν ὁ Περικλῆς νὰ δοκιμάσῃ ἐρωτῶν τὸ τέκνον του:

— Ποῖα εἶνε ἡ *μαμά* σου, παιδί μου;

Ἐκεῖνο δέ, τὸ ἀθῶον πλάσμα, διανοοῖσάν τοὺς ὀφθαλμοῦς του καὶ ἀπεύρισε ἐναλλάξ τὴν *Εὐφροσύνην* καὶ τὴν *Θεοδώραν*, ἔτεινε τὰς δύο του χεῖρας μετὰ μειδιάματος, καὶ ὡς ἐν ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τῆς φύσεως ἔδειξε τὴν *Θεοδώραν* καὶ ἐπέθετο ἐπὶ τῶν ἀγκαλιῶν τῆς *Εὐφροσύνης* σπασμωδικῶς, ὡς θέλον νὰ πετάξῃ πρὸς τὴν ἀληθῆ του μητέρα.

Καὶ ὡς ἐν ἡ καρδίᾳ τῆς *Εὐφροσύνης* ἐκρέματο ἀπὸ ἰνὸς λεπτοτάτης, ἡσθάνθη αὐτὴν ἀποσπασμένην τῆς θέσεώς της, διὰ μόνης τῆς κινήσεως ἐκείνης τοῦ παιδός. Ἐκυψε τὴν κεφαλὴν ὑπὸ τὸ βάρος τῆς τελευταίας ταύτης ὀδύνης καὶ ἡ συγκοπή, ἣν ἀκαριαίως ἡσθάνθη ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐσταμάτησε πάντα αὐτῆς παλμὸν διὰ παντός.

Ἐσπευσαν πάντες εἰς βοήθειαν περὶ τὴν ὡς ἀδρανές τι σῶμα ὀλισθαίνουσιν ἐκ τοῦ καθίσματός της *Εὐφροσύνην* καὶ ὁ Περικλῆς ἐξετάσας οὐδένα πλέον ἀνεῦρε παλμὸν. Εἰς τὸ τελευταῖον ἐκεῖνο κτύπημα τὸ ἀπὸ παιδικῆς χεῖρός εἶχε κοπῆ ὀριστικῶς τὸ νῆμα τῆς ζωῆς της. Τὸ ἐντὸς τοῦ στήθους αὐτῆς ἀνατεῖλαν τελευταῖον φῶς ἀγάπης ἐσβυσε διὰ μιᾶς καὶ ἀπέθνηεν ἡ μάρτυς μετὰ τὴν ἀλγηδόνα τῆς αἰωνίας παραγνωρίσεως τῶν αἰσθημάτων αὐτῆς. Εἶχεν ὑπερηφάνειν ὑψίστην, ὅπως οὐδέποτε ἀφήσῃ ἐκ τῶν χειλέων της φωνὴν παραπόνου! Καὶ ὡς ἄλλοτε, οὐδέποτε παρεπονέθη διὰ τὴν ἐκ μέρους τοῦ Περικλέους παραγνωρίσιν καὶ ἀπόκρουσιν τοῦ ἔρωτος της, οὕτω καὶ νῦν οὐδεμίαν ἐξεστόμισε δυσθυμον λέξιν διὰ τὴν ἀπὸ μέρους τοῦ υἱοῦ ἐκείνου ἐκ νηπιακῆς ἀσυνειδησίας ἀχαριστίαν πρὸς τὴν στοργὴν της.

Ἄλλ' ἐκ ἀντέσχεν εἰς τὴν πρώτην ὀδύνην, δὲν ἔσχε τὴν δύναμιν νὰ ἐπιζήσῃ τῆς δευτέρας. Ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν καὶ ἀφήκε τὴν τελευταίαν πνοὴν ἀθορύθως, ὡς ἀγία περιβληθεῖσα τὸν στέφανον τοῦ μαρτυρίου. Αὐτὴ μὲν εἶχε μεταφέρει τὴν καρδίαν της, ἀλλὰ συγχρόνως μετηνέχθη καὶ ἡ ἀχαριστία, ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸ τέκνον!

Ὁ Περικλῆς καὶ ἡ Θεοδώρα ζῶσιν ἕκτοτε εὐτυχεῖς ἐν συγκινήσει ἀναμιμνησκόμενοι τῆς εὐγενοῦς κόρης, ἣς ὁ μὲν αἰφνίδιος θάνατος παραμένει αὐτοῖς ἀνεξήγητος, ἡ δὲ μαρτυρικὴ ἱστορία ἀγνωστος. Ἴσως ἡ ἀνάγνωσις τοῦ παρόντος γνωρίσῃ αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ποτε ὁ υἱὸς ἀνδρωθεῖς

εὐλαβῶς προσέλθῃ ὅπως δεηθῇ ἐπὶ τοῦ τάφου ἐκείνης, ἣς τὴν ζωὴν ὁ μὲν πατὴρ ἀπόνως ἐδηλητηρίασεν ἐκ τυφλώσεως καὶ προλήψεων κοινωνικῶν, αὐτὸς δὲ ἀπετελείωσεν ἐν πικρῇ ὀδύνη ῶς ἐκ βρεφικῆς καὶ ἀσυνειδήτου ἀχαριστίας!

P.

ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΚΑ ΠΑΙΓΝΙΑ

Συνέχεια τοῦ προηγούμενου φύλλον.

Καὶ οἱ μὲν ποιηταὶ τῶν ἀερολεξιῶν ἐφρόντιζον νὰ ἔχωσι πᾶσαι αἱ λέξεις ἐκάστου στίχου τὸ αὐτὸ ἀρχικὸν γράμμα· οἱ δὲ τοὺς ἐναλφραβήτους στίχους κατασκευάζοντες εἰς τοῦτο καὶ μόνον ἐπέτεινον τὴν προσοχὴν των, νὰ περιλαμβάνωνται ἐν ἐκάστῳ στίχῳ καὶ τὰ εἰκοσιτέσσαρα γράμματα, ἀδιαφοροῦντες καὶ περὶ ἐννοίας καὶ περὶ μέτρου ἐνίοτε. Τρεῖς τοιοῦτοι στίχοι φέρονται ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἀνθολογίᾳ (Θ', 538.539.547), οἱ ἐπόμενοι.

Ἄεροχίτων δ' ὁ φύλαξ ἠεροζυγακαμφιμέταπος.
Ἄδρα; δ' ἐν προαίεσι Κόκλωψ φλογγᾶτο μύρμηξ.
Τρηχὺν δ' ὑπερβίς φραγμὴν ἐξήνθισε κλώψ.

Τούτων μόνος ὁ πρῶτος ἔχει κᾶποιον νόημα, ἀναφερόμενος ἴσως εἰς θηριοφύλακα καὶ θηριοδαμαστήν, φέροντα λεπτόν καὶ μαλακὸν χιτῶνα.

Πλὴν τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τρίτου τῶν στίχων τούτων παρατίθηται καὶ ἕτερος πέντε ὁ ἐξ Ἰωαννίνων Παΐσιος ὁ μικρός, ἐν Ἰνυμάϊς ἠθικαῖς καὶ πολιτικαῖς, ἐκδοθείσας ἐν Ἐνετίᾳ τῷ 1778 (σ. 53.)

Φθίγξω δὴ βᾶτραχος ὑψοῦ κλώψα. ἰ)
Ζεὺς ὑψιβρεμέτης; κόπυε μὲν χλόων, ἔργατο δὲ φλόξ.
Ζευχθίς περατὶς ἐκλαγθε βομβώδη ψότον.
Σπρωμνὴν βδελυχθεὶς ζακτύπῳ ἐύλιον ψόφω. ἰ)
Τζέτζης ἀγρικοῦ; μίξ κλάδων ψόχθη φόδη.

Ὡς ἐκ τοῦ τελευταίου στίχου δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν, ποιητῆς τούτου ἐστὶν ὁ κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα ζήσας Ἰωάννης ὁ Τζέτζης· εἰς τοῦτον δ' ἀποδίδεται καὶ ἕτερος τῶν ἀνωτέρων στίχων ἐν χειρογράφῳ κώδικι τῆς παρισινῆς βιβλιοθήκης. Διαρρηθῆναι δὲ πάντας τοὺς στίχους τούτους λέγει ἔργα τοῦ Τζέτζου ὁ μνημονευθεὶς Παΐσιος, ὅστις καὶ ἀποθαυμάζει ἡλιθίως τὸν ποιήσαντα.

Οὐδένας γὰρ τῶν ποιητῶν γράφει ποτὶ τοῦ ἐξῆς, νὰ ὁμοιάσῃ με αὐτὸν, τὸν Ἰωάννην Τζέτζην!

Βέβαιον δὲ φαίνεται, ὅτι οἱ τέσσαρες ἐκ τῶν παρατεθειμένων στίχων, κακοὶ παροξύτονοι λαμβάνοντες, ἐποιήθησαν ἐν τοῖς μεταγενεστέροις βυζαντιναῖς χρόνοις.

Οἱ τοιοῦτοι στίχοι ἐχρησίμευον πιθανῶς τοῖς

ἰ) Παρὰ Παΐσιου; ὑψώθη.

ἰ) Παρὰ Παΐσιου; σπρωμνὴν, ζακτύπε ἐύλιον.

διδασκόμενοις τὰ πρῶτα γράμματα, ὡς ὑποδείγματα γραφῆς τῶν στοιχείων τοῦ ἀλφαβήτου. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τῆς κρατούσης μεθόδου τῆς διδασκαλίας τῆς γραφῆς ἐν τοῖς σχολείοις τοῦ ἡμετέρου. Ἐπομένως ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας, ὅτε προστίθεντο ὡς ὑποδείγματα γραφῆς, ἐπιτηδεύματα καλούμενα, στίχοι οὔτε μέτρον, οὔτε νόημα ἔχοντες, περιλαμβάνοντες δ' ἐν τισὶ σπανιωτάταις λέξεσιν ὄλον, τὸ ἀλφάβητον, ὡς οἱ ἐξῆς.

Μάρτε, σφίγ, κλάψ, ζβουχτηδόν.
Κναξέ, χθόπη, φλιγμώ, δρόψ.
Βέου, ζάμψ, χθών, κλήκτρον, σφίγ.

Ὅμοιοι λατινικοὶ στίχοι καὶ εἰς γαλλικὸς περιέχονται ἐν τοῖς Bigarrures et Touches du seigneur Des Accords, τοῦ Et. Tabourot.

Εἰς τὴν ἀριθμητικὴν δυνάμιν καὶ οὐχὶ εἰς τὸ ποσὸν τῶν ἐν ἐκάστῳ στίχῳ γραμμάτων βασιζόμενα τὰ ἰσοψήφη στιχογραφικὰ παίγνια. Δύο τοιαῦτα ἐπιγράμματα περιέχονται ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ, ὧν ποιητὴς ἀναγράφεται Λεωνίδας ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἐπιγραμματοποιὸς Ζήσας κατὰ τὸν πρῶτον αἰῶνα μετὰ Χριστόν. Ἐκατέρου τούτων τὸ πρῶτον δίστιχον εἶναι ἰσοδύναμον τῷ δευτέρῳ, ὑπολογιζόμενων τῶν γραμμάτων ὡς ἀριθμητικῶν σημείων, κατὰ τὸ ἑλληνικὸν τῆς ἀριθμῆσεως σύστημα. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τὸ ἐν ὧς παράδειγμα.

Τῆνδὲ Λεωνίδου θαλίην πάλι δέξομαι Μούσαν
δίστιχον, εὐχέτω πάλιν ἐνείκη.
ἔσται δ' ἐν κρονίῳ Μάρκῳ περικαλλὲς θυμικόν
τοῦτο, καὶ εἰ δειπνοῖς, καὶ πρὸς μουσικοῖσι.

Σφοδρὰ ἐτίμων τὰ ἰσοψήφη οἱ βυζάντιοι, ἐξ ἑβραϊκῆς ἐπιρροῆς ἀποδιδόντες δεισιδαιμόνως δυνάμιν μυστηριώδη εἰς τὴν ἀριθμητικὴν τῶν λέξεων ἀξίαν. Ἐν μέρει τῆς Καθολικῆς, τῆς ἀποκρύφου βίβλου τῶν Ἑβραίων, ἡ Γεματρία (ἐκ τοῦ γεωμετρίας) πραγματεύεται περὶ τῆς ἀριθμητικῆς ἐρμηνείας τῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Λέξις τις ἀντικαθίσταται δι' ἰσοψήφου, καὶ οὕτω κατανοοῦσιν οἱ καθολιστῆς τὴν μυστικὴν καὶ ἀληθινὴν ἐννοίαν τοῦ χωρίου τῆς γραφῆς. Ἡ λέξις Μεσσίας λόγῳ χάριν καὶ ἡ τὸν ὄρον σημαίνουσα ἑβραϊκὴ εἰσὶν ἰσοψήφοι, διότι ἡ ἀριθμητικὴ ἀξία ἐκατέρας εἶναι 538. Ὅθεν οὐδεμίαν ὑπολείπεται ἀμφιβολία τοῖς καθολισταῖς περὶ τῆς στενῆς σχέσεως τῆς διὰ τοῦ ἀπατήσαντος τὴν Ἑβραίων ὄψεως πτώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς διὰ τοῦ Μεσσοῦ λυτρώσεως αὐτοῦ. Κατὰ τὴν μέθοδον ταύτην ἐπειράθησαν οἱ Ἕλληνες ἐρμηνεῦσαι τῆς Ἀποκαλύψεως νὰ εὑρωσιν τὸ θηρὸν αὐτῆς προβάλλοντες ὀνόματα ἰσοψήφα τῷ ἀριθμῷ 666, ἐν τούτῳ ἔφερε. Αἱ πλεῖστα δὲ προφητεῖαι τῶν βυζαντινῶν ἀφετηρίαν ἔχουσι τὰ ἰσοψήφα. « Ἰστέον, » λέγει ἀνώνυμος βυζάντιος, « ὅτι τὸ Μαυρῆος ὄνομα » ψηφίζόμενον συνάγει ἀριθμὸν ἀρχμῆ (1648) καὶ » εὑρέθη ὁ μωσαϊκὸς νόμος κρατήσεως τσσαῦτα » ἔτη. Τὸ δὲ Χριστὸς ὄνομα πάλιν ψηφίζόμενον

» συνάγει ἀριθμὸν αὐτῷ (1480) καὶ λέγουσιν οἱ » ταῦτα ἐρμηνεύσαντες, ὅτι τσσαῦτα ἔτη μέλλει » κρατῆσαι καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, ἀρ- » θμούμενα ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἐνανθρωπήσεως » αὐτοῦ. » Ἀλλὰ καὶ τὴν ἀλήθειαν γνωμικῶν ἐτσκαίροντο ἐνίοτε ἐκ τῆς ἰσοψηφίας. « Βέβαιος φίλος (αρ') ἄρτι οὐδεὶς (αρ') » Οὐδεὶς εἶναι τὴν σήμερον βέβαιος φίλος, διὰ τὸν ἀπλοῦστατον λόγον, ὅτι αἱ δύο πρῶται λέξεις τοῦ γνωμικοῦ ἰσοψηφοῦσι ταῖς ἐπομέναις. Τοῦ ὕμνωδου Κοσμᾶ τὸ χάρισμα ἐμαρτύρουν αἱ ψῆφοι τοῦ ὀνόματός του, διότι τὸ Κοσμᾶς (κ=20, ο=70, σ=200, μ=40, α=1, σ=200=531) εἶναι ἰσοψήφον τῷ λύρα (λ=30, υ=300, ρ=100, α=1=531). Ἐντεῦθεν καὶ τὸ ἐπιγράμμα.

Κοσμῆς ἀκούω καὶ λύρα φηρίζομαι.

Τὰ βυζαντινὰ αἰνίγματα συνηθέστατα ὑποδεικνύουσι τὴν λύσιν διὰ τῶν ἰσοψηφῶν. Τὸ δὲ μέγιστον τῶν εἰς τὸν βασιλέα Μανουὴλ τὸν Κομνηνὸν ἐγκωμίων τοῦ ἄλλως ἥμιστα φειδωλοῦ ἐγκωμίων καὶ θυμιαμάτων Πτωχοπροδρόμου, εἶναι τὸ ἐπόμενον.

Ἐμμανουὴλ παμβασιλεὺ παρὰ παρανικέντες
καὶ γὰρ ἡ κλήσις ἀποθεν ἐδόθη φερωνύμιας.

Διότι εἰς ταῦτα ὑποκρύπτεται πιθανῶς παίγνιον τῆς ἰσοψηφίας. Ἄλλ' εἰ καὶ δὲν ἠξιώθη τῆς παμβασιλείας ὁ Μανουὴλ ὁ Κομνηνός, ἡ πίστις εἰς τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐκ τοῦ ἰσοψήφου προφητείας ταύτης διετηρήθη ἐπὶ μακρόν. Ὅλιγα ἔτη μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστεύετο, διὰ Μωάμεθ ὁ πορθητὴς ἀσπαζόμενος τὸν χριστιανισμόν, καὶ Μανουὴλ διὰ τοῦ βαπτισματος μετονομαζόμενος, ἔμελλε νὰ ἄρξῃ τοῦ κόσμου. Καὶ ἐν ᾧ ὁ Πάπας Πίος ὁ Ζ' ἐξέδιδε βούλησιν περὶ ἐπιστροφῆς τοῦ Σουλτάνου εἰς τὸν χριστιανισμόν καὶ κατὰ τῆς μωαμεθανικῆς πίστεως, Γεώργιος ὁ Τραπεζούντιος ἔγραψε « περὶ τῆς ἀκαδίου τοῦ αυτοκράτορος δόξης καὶ τῆς κοσμοκρατορίας αὐτοῦ » προτροπῆς πρὸς τὸν Μωάμεθ, ὅπως ἐκχριστιανίζόμενος μονοκράτωρ γένηται, τῷ δὲ 1469 συνείταττε βιβλίον ἀπερὶ τῆς θεότητος ἁ Μανουὴλ τοῦ μετὰ μικρὸν πάσης οἰκουμένης ἀβσιλείως ἀρχόμενον οὕτω: « Περὶ στρατηγῶν αὐτῶν στρατηγῶν ἀπάντων καὶ βασιλείως τῶν βασιλείων καὶ δικαιοτάτου πάντων τῶν γενομένων ἀῆδη αυτοκρατόρων, τοῦ ὀνομασθησομένου Μανουὴλ καὶ νῦν μὲν τῶν Τούρκων ἀρχόντος, μετὰ μικρὸν δὲ πάσης τῆς οἰκουμένης πολλὰ ἐγράψαμεν λατινιστὶ μετὰ τὸ ἀλωθῆναι τὴν Κωνσταντινού. »¹

¹ Ἐκ τοῦ ὑπ' ἀρ. 537 ἑλληνικοῦ χειρογράφου τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης, φ. 108. Ἢ περὶ τῆς ἀπὸ τοῦ δόξης συγγραφῆς ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἐν τῷ αὐτῷ χειρογράφῳ εἰς σαγωγῆς εἰς τὴν Πτολεμαίου σύνταξιν τοῦ αὐτοῦ Γεωργίου τοῦ Τραπεζούντιου.

Ἔτερον εἶδος παιγνιώδους στιχογραφίας ἐστὶ τὸ κατ' ἀντιστοιχείον, ὅπερ συνίσταται εἰς τὴν παράταξιν τῶν βημάτων πολλῶν προτάσεων ἐν τῷ πρῶτῳ στίχῳ καὶ τῶν ὑποκειμένων ἢ ἀντικειμένων ἐν τῷ δευτέρῳ, ἢ ἐρωτήσεων ἐν τῷ πρῶτῳ καὶ ἀποκρίσεων ἐν τῷ δευτέρῳ. Παλαιὸν καὶ κάλλιστον τοῦ εἶδους τούτου παράδειγμα πρόκειται τὸ ἐπόμενον ἀναθηματικὸν εἰς Πυθιοτικὴν ἐπιγράμμα τοῦ Σαμωνίδου.

Ἐπαῖν τίς, τίνας ἴσαι, τίνας παρβόδας τί δ' ἐνίκης
Κασμάδας, Πδαγόρου, Πύθια, πύξ, Ράδιος.

Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο ἀνάγεται καὶ ἡ στιχομυθία ἐν δημῳδαί παραδόσει, γνωστοτάτη καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Ἀτὸν παλαιὸν καιρὸν, ἦταν πολλοὶ σοφοὶ καὶ μεγάλοι ἄνθρωποι εἰς τὴν πατρίδα μᾶς, καὶ ὅσα τὰ βασιλεία τοῦ τὸ ἄκουον αὐτὸ ἐξήλευν καὶ ἔλεγον πῶς νὰ κάμουν νὰ τοὺς φτάσουν τοὺς ἑλληνας ἔς τὴ γῆν καὶ ἔς τὰ γράμματα. Μὴ φορὰ λοιπὸν ἀποκρίσασαν καὶ ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ σοφοὶ τοῦ ἦσαν εἰς τοὺς ἄλλους τόπους καὶ ἐξεκίνησαν νὰ ἔλθουν ἐδῶ, διὰ νὰ ἰδοῦν ἂν θὰ ἔμπορέσουν νὰ τοὺς βάλουν κάτω τοὺς δικούς μας. Τὸ ἔμαθαν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι αὐτῶ, καὶ ἔνως ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοὺς Ἀθηναίους ἐντύνεται ἄν βασιλεὺς, παίρνει τὸ βᾶθρῳ τοῦ καὶ ἕνα κοπάδι προβάτα, καὶ καταιβάττει ἔς τὸν Πειραιᾶ, καὶ τὰ βοσκει. Ὅταν ἔφθασαν οἱ σοφοὶ ἀπὸ τὰ ξένα, ὁ πρῶτος τοῦ ἀπάντησαν ἅμα βγήκαν ἔξω εἰς τὸν Πειραιᾶ ἦταν ἐκεῖνος ὁ βοσκός. Τοὺς ἤλθε λοιπὸν τότε ἔς τὸ νοῦ νὰ δοκιμάσουν, γὰρ νὰ ἰδοῦν τί πράγμα εἶναι καὶ οἱ παρακατινοὶ ἄνθρωποι ἔς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔτσι νὰ κρίνουν ἂν ἔμπορῶν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τοὺς μεγάλους. Ἦνε λοιπὸν ἔς τὸ βοσκῶ, τὸν χαιρετᾶν καὶ τὸν ἐρωτῶν μονομίαις γὰρ τὸ ὄνομα τοῦ καὶ τὰ πρόβατά του ἔτσι σύντομα σύντομα, γὰρ νὰ ἰδοῦν ἂν θὰ τοὺς καταλάβῃ καὶ πῶς θάποικιθῇ:

— Ἀπὸ ποῦ, κ' ὡς ποῦ, πῶς, πόσα;
— Ἀπ' Ἀθήνα ἔς τὰ λιερόδη, θόδιος καὶ πεντακόσια.

τοὺς ἀποκρίθηκε ἀμέσως ὁ βοσκός. Ἐκείνοι τὰ χασαν τότε καὶ ἔλενε ἀναμεταξύ τους. — Μισρὲ, ποῦ πάμε, καὶ μὲ ποιὸς γυρεύουμε νὰ τὰ βάλωμε! Ἐνας κληροδοσκός, καὶ μᾶς ἔδωκε τέτοιον ἀπάντησιν, ἀμμή οἱ σοφοὶ τί ὄλ' εἶναι! Πίσωτε νὰ φύγωμε! Καὶ ἔτσι ἐγύρισαν πίσω ἔς τὸν τόπον τοὺς κατανατροπισσόμενοι. »

Παραπλήσιον εἶναι καὶ τὸ ἐπόμενον λατινικὸν ἐπιγράμμα, ἐν ᾧ καταλέγονται τὰ ἔπη τοῦ Βιργιλίου.

Pastor, arator, eques, pavi, colui, superavi,
Claras, rus, hostes, fronde, Hgone, manu.

καὶ τὸ ἐξῆς ἐπιτύμβιον εἰς τὸν γάλλον ποιητὴν Marol.
Quercy, la cour, le Piémont, l'univers,
me fit, me tint, m' enterra, me connu κτλ.

Στινιώτατα συνδέεται ὁ ἠχοῦμενος στίχος μετὰ τοῦ ἐπομένου καὶ ἐν τοῖς κλιμακωτοῖς ποιήμασιν, ἐν οἷς ἡ τελευταία τοῦ στίχου λέξις ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῷ ἐπομένῳ. Τοιοῦτο ποίημα εἶναι οἱ τοῦ Τζέτζου αἰαμβοὶ κλιμακωτοὶ πρὸς τὸν βασιλέα κύριν Μανουὴλ ἐπιτάφιοι: »

Ἄναξ βασιλεῦ, σοῦ πισόντος οὐ φέρω,
καὶ μὴ φέρων τὸ πάθος, αὐτὸς δακρῶω,
καὶ δακρῶων τὸ φίλτρον εἰς σὲ δεικνύω,
καὶ δεικνύων τὴν πίστιν αὐ ἐκείνου,
ἐκείνων τὴν πίστιν εἰς ἄβαν τρέφω,
τρέφω δὲ τὸν ποσειντα κρᾶζων οὐ βλέπω,
καὶ μὴ βλέπων τῷ τάφῳ σου πρῶττρέφω κτλ.

Τὴν τελευταίαν ἐπίσης τοῦ στίχου λέξιν, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς μονοτονίας, ἐπαναλαμβάνουσι καὶ οἱ κατ' ἀντήχησιν στίχοι, ὡς ἔκδο μέρους τῆς Ἠχῶς. Τοιοῦτο εἶναι τὸ ἀκόλουθον ἐν τῇ Ἀνθολογίᾳ ἐπιγράμμα τοῦ Γαυράδα, ποιητοῦ ἀγνώστου ἄλλοθεν.

Ἄχῳ φίλα, μοι συγκαταίνεσόν τι. — Ἦ;
Ἐρῶ κορίττικ' ἢ δὲ μ' οὐ φιλεῖ—Φιλεῖ.
Ἠρᾶται δ' ὁ καιρὸς καιρὸν οὐ φέρει.—Φέρει.
Τὸ τολμῶν αὐτῶ λέξων ὡς ἐρῶ.—Ἐρῶ.
Καὶ πίστιν αὐτῶ κερμάτων τὸ ἔρα.—Τὸ ἔρα.
Ἄχῳ, τί λαιπὸν, ἢ πόθῳ τυ εἶναι.—Τυ εἶναι.

Περὶ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἦσαν πιθανῶς συνήθη τὰ τοιαῦτα στιχογραφικὰ παίγνια, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ Μαρτιάλη (II, 86), ὅστις ἐν τοῖς δυσκόλοις παίγνιοις, ἄπερ κρίνει ἀνάξια καλῶν ποιητῶν, καταλέγει καὶ τὰ ποιήματα ἐκεῖνα, ἐν οἷς «græca nusquam recantat Echo.»

Ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις οἱ τοιαῦτα παίγνια συνήεντες προσφωρῶς ἀποδίδουσι τὴν ἀντήχησιν διὰ πλουσίας ὁμοιοκαταληξίας. Οὕτως ἐν τῷ ποιήματι «Ἠχῶ καὶ Νάρκισσος» τοῦ κ. Ἀγγέλου Βλάχου.

Ἢ Ἠχῶ ἦτο νόμῳ ἔρασμα,
μὲν
τῶν Ὀρείδων μὲ τὴν συστολήν
στολήν, κτλ.

Καὶ ἐν τῇ «Θήρᾳ τοῦ Βουργέθου» ποιήματι τοῦ Βικτωρος Οὐγγῶ, ἀποτελουμένου ἐκ διακοσίων κατ' ἀντήχησιν στίχων.

Daigna protéger notre chasse,
chasse
de monseigneur saint Godefroi
roi.
Si tu fais ce que je désire,
sire,
nous t'édifions un tombeau,
beau, κτλ.

(Ἔπεται τὸ τέλος) N. P. II.

ΟΙ ΜΥΡΜΗΚΕΣ

Υπάρχουν εκατόστές ειδών μυρμηκων εις διάφορα μέρη τῆς γῆς. Ζῶσι κατὰ κοινότητα ἢ οικογενεϊκῶς, ἀριθμοῦσας ἐνίοτε χιλιάδας ἐξ αὐτῶν. Δικαιρῶνται δὲ εἰς τρεῖς τάξεις, θήλειαι, ἄρρενας καὶ ἐργάται, ἐξ ὧν οἱ θήλειαι εἶνε οἱ μεγαλύτεροι, οἱ δὲ ἐργάται οἱ μικρότεροι. Οἱ θήλειαι καὶ οἱ ἄρρενες ἔχουσι πτερὰ, οἱ ἐργάται εἶνε ἄπτεροι.

Οἱ ἄρρενες δὲν ἐργάζονται, ἀφοῦ δὲ συζευχθῶσι μετὰ τῶν θηλέων φεύγουσι καὶ δὲν ἐπιστρέφουσιν· εἶνε καταδικασμένοι εἰς τυχρὸν θάνατον, διότι, μὴ ἔχοντες κέντρον, δὲν δύναται νὰ ἀμυνθῶσι, μὴ ἔχοντες δὲ τὰ ὄργανα τῆς μαθήσεως, δὲν δύναται ἀφ' ἐκυτῶν νὰ προμηθευθῶσι τὴν τροφήν των. Αἱ θήλειαι γεννῶσι μικρὰ ὄντα, τῶν μικρῶν ὥστε μόλις δύναται τις νὰ τὰ διακρίνη διὰ τοῦ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ. Τὰ καταθέτουσι δὲ ἐντὸς τῆς φωλεᾶς ὅπου τύχη· οἱ ἐργάται τὰ περισυνάγουσι, τὰ φροντίζουσι, τὰ ἐκθέτουσιν εἰς τὴν ἥλιον τὴν πρωΐαν, τὴν δὲ νύκτα ἐντὸς τῆς φωλεᾶς εἰς μέρος ξηρὸν καὶ ἀσφαλές, μέχρι οὐ ἐκκολληθῶσιν. Αἱ ἐκ τῶν ὠν ἐξερχόμεναι νύμφαι εἶνε μικραὶ, λευκαὶ, ἄποδες· οἱ ἐργάται περιβάλλουσιν αὐτάς, ὅπως ἐφρόντισαν περὶ τῶν ὠν, καὶ τὰς τρέφουσι μετὰ ὑγρῶν, τὸ ὅποιον ἐξάγουσιν ἐκ τοῦ στομάχου των. Ὄταν ἡ νύμφη αὐξηθῆ, ὑφαίνει περὶ ἐαυτὴν βόμβυκα, ὅστις τὴν περιεκλύπτει. Οἱ ἐργάται φέρουσι τοὺς βόμβυκας τὴν ἡμέραν εἰς τὴν ἥλιον καὶ τὴν νύκτα ἐντὸς τῆς φωλεᾶς, καθὼς ἔφερον τὰ ὄντα καὶ τὰς νύμφας, μέχρι οὐ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ σχίσωσι τοὺς βόμβυκας, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξέρχονται τέλειοι μύρμηκες.

Ἐκτὸς τῆς περὶ τῶν ὠν, τῶν νυμφῶν καὶ τῶν βόμβυκων φροντίδος οἱ ἐργάται οὗτοι μύρμηκες συνάγουσι τὴν τροφήν τῆς ὅλης κοινότητος, κατασκευάζουσι καὶ ἐπισκευάζουσι τὰς κατοικίας καὶ τὰς ὁδοὺς. Τινὲς τῶν κατοικιῶν τούτων εἶνε ἀληθῶς θυμύλαι. Οἱ πλεῖστοι τῶν μυρμηκων κτίζουσι τὰς φωλεᾶς των ἐντὸς τῆς γῆς, σχηματίζουσι δὲ ἀνωθι αὐτῶν εἶδος κώνου ἢ λοφίσκου. Αἱ φωλεαὶ αὗται εἶνε πολυώροποι καὶ περιέχουσι πολλὰ μικρὰ δωμάτια συγκοινωνούντα διὰ στοῶν. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀμερικὴν ὑπάρχουσι φωλεαὶ μυρμηκων ἔχουσαι ὕψος διπλάσιον ἢ τριπλάσιον τοῦ ἀνθρώπινου ἀναστήματος. Εἰδὸς τι μυρμηκων σκάπτουσι μακρὰς στοᾶς ἐντὸς τῆς ἀργίλλου, κτίζουσι στύλους πρὸς ὑποστήριξιν τῆς στέγης καὶ στεγάζουσι αὐτάς μετὰ χόρτα καὶ κλάδια. Ἄλλοι κατασκευάζουσι τὰς φωλεᾶς των ἐντὸς δένδρων, διατρυπῶντες τὸ ξύλον καὶ ἀφίνοντες μετὰ τῶν θαλαμίσκων των διαχωρίσματα λεπτὰ ὡς χάρτην. Ἐν Αὐστραλίᾳ ὑπάρχουσι μύρμηκες, οἵτινες οἰκοδομοῦσι τὰς κατοικίας των διὰ φύλλων, τὰ ὅποια πολλοὶ

ὁμοῦ μεταφέρουσιν ἐκ μακρῶν ἀποστάσεων, καὶ τὰ προσαρμόζουσι διὰ τινος εἶδους ἰξοῦ.

Οἱ μύρμηκες εἶνε ἐργατικώτατοι, ἔχουσι δὲ δυνάμειν μεγίστην ἀναλόγως τῆς μικρότητός των. Ὁ ἀνθρώπος δὲν δύναται νὰ σύρῃ ἐπὶ ἀνωμάλου ἐδάφους ἢ βράχων τὸ βαρὺ πτόμα ἵππου εἰς διάστημα πολλῶν σταδίων, ἀλλ' ὁ μικρὸς μύρμηξ ἢ σύρων ἀκρίδα ἢ κύνθαρον ἐκτελεῖ ἔργον ἐπιπαινώτερον. Ὁ μύρμηξ ἀνασηκῶναι καὶ φέρει ἀκόπως σώματα δεκάκις ἢ δωδεκάκις βαρύτερα τοῦ σώματός του. Ἐργάζεται δὲ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ ἐν ἀνάγκῃ καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐν καιρῷ θέρους, οἰκοδομῶν, περιβάλλοντα τὰ νεογνὰ ἢ ἀποταμιεύων τροφήν. Οἱ μύρμηκες τρέφονται διαφοροτρόπως· τινὲς προτιμῶσι φυτικὰς οὐσίας, ἄλλα ζωϊκὰς. Ὑπάρχουσι δὲ μύρμηκες συντηροῦντες, ἄλλα ἐντομα χάριν τῆς τροφῆς, τὴν ὁποίαν αὐτὰ παράγουσι, ὅπως ἡμεῖς ἔχομεν τὰς ἀγελάδας διὰ τὸ γάλα των. Αἱ ἀγελάδες αὐτῶν εἶνε εἶδος φθειρῶν, αἵτινες εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν φύλλων. Τὰ μικρὰ τυχρὰ ἐντομα ἐκκρίνουσιν ὑγρὸν τι γλυκὺ ὡς μέλι, τὸ ὅποιον οἱ μύρμηκες ἀγαπῶσι. Συχνάκις δύναται τις νὰ ἴδῃ κοινὸν ξυθὸν μύρμηκα ἀναρχώμενον εἰς τοὺς κλώνους τῶν θάμνων πρὸς ἀναζήτησιν τῆς φυτοφθώρας ταύτης· ἄμα ἀνεῖρη αὐτὴν, τὴν κτυπῆ ἑλαφρῶς διὰ τῶν κεραιῶν αὐτοῦ, ἢ δὲ φυτόφθειρα· τότε ἐκκρίνει σταλαγμῶν μέλιτος, τὸν ὅποιον ὁ μύρμηξ ροφᾷ· τοὺς φθειρας τούτους οἱ μύρμηκες ἄλλοτε μεταφέρουσιν εἰς τὰς φωλεᾶς των, ὅπου τοὺς ἐγκλείουσι καὶ τοὺς τρέφουσι. Μεταφέρουσιν ἐπίσης, καὶ συντηροῦσι τὰς νύμφας, εἰδὸς τι κανθάρου ἐκ τῶν μακρῶν τριχῶν τῶν ὁποίων ἐκμυζῶσι χυμὸν, ὁ ὅποιος, ὡς φαίνεται, τοῖς ἄρρεσι πολύ. Εἰς τὰ θερμὰ κλίματα, ὅπου οἱ μύρμηκες εἶνε μεγάλοι καὶ πολυπληθεῖς, φουεῦσιν καὶ τρώγουσι ἐντομα, πτηνὰ καὶ μικρὰ ζῶα, ἐνίοτε δὲ δεικνύουσι καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τῶν πόλεων. Εἰς τινὰ μέρη τῆς Ἀμερικῆς ὑπάρχει μικρὸς τις στυλπνὸς ἐρυθρόχρους μύρμηξ, τοῦ ὁποίου τὸ κέντημα λέγεται ὅτι εἶνε ὡς βελόνης πεφυρακτωμένης. Οἱ μύρμηκες οὗτοι σκάπτουσι στοᾶς ὑπογείους, πληροῦσι τὰς οἰκίας καὶ κατατρύγουσι τὰς ζωοτροφίας καὶ τὰ ἐνδύματα. Οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν, ὅπου οἱ μύρμηκες οὗτοι ὑπάρχουσι, χρίουσι τοὺς πόδας τῶν τραπέζων καὶ τῶν καθισμάτων αὐτῶν διὰ δυσώδους ὕλης, ὅπως τοὺς ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναρχῶνται ἐπ' αὐτῶν, καὶ θέτουσι τὰς ζωοτροφίας των ἐντὸς κνήστρων κρεμασμένων ἀπὸ τῆς ὀροφῆς διὰ σχοινῶν ἡλειωμένων ἐπίσης προφυλάττουσι δὲ καὶ τὰ ἐνδύματα των, διότι οἱ μύρμηκες τρώγουσι ἀκόμη καὶ τὰ λιπᾶ, χάριν τοῦ ἐν αὐτοῖς ἐμύλου. Ἐνίοτε οἱ μύρμηκες οὗτοι ἀποβαίνουσι τὸσον ἀνυπόφοροι, ὥστε ἐνεκεν αὐτῶν ἐρημοῦνται χωρὶς ὑλόκληρα.

Εἰς τινὰ θερμὰ κλίματα ὑπάρχει εἶδος μεγά-

λων μυρμηκων σαρκοφάγων. Οὗτοι ἐξέρχονται εἰς θήραν ἀνὰ στρατιάς, τὰ δὲ ἄλλα ζῶα φεύγουσιν ἐντρομα ἐνώπιον αὐτῶν. Τὰ πυκνὰ αὐτῶν στίφη προχωροῦντα ἀναζητοῦσιν ὑπὸ τὰ φύλλα καὶ ὑπὸ σισσητότα τεμάχια ξύλων, ἀκρίδας, ἀράχνας, γρύλλους, κάμπας, σκώληκας καὶ ἄλλα ἐντομα καὶ καθαρίζουσι τὴν γῆν ἀπὸ πάσης ζωϊκῆς οὐσίας ζώσης ἢ θνησιμαίας. Ὄταν εὕρωσι φωλεᾶς σφηκῶν ἐπὶ χαμηλῶν θάμνων ἀναρχῶνται καὶ κατατρύγουσιν ἐξωθεν τὴν φωλεᾶν ὅπως ἀνεύρωσιν ἐντὸς αὐτῆς τὰς νύμφας, οὐδαμῶς πτοοῦμενοι ἐκ τῶν περιπτωμένων ὠργισμένων σφηκῶν. Ἀφοῦ συνάξωσι τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, ἐπιστρέφουσι πανστρατιᾷ φέροντες ἕκαστος μέρος τῆς λείας πρὸς χρῆσιν τῆς κοινότητος. Εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἀμερικὴν οἱ μύρμηκες οὗτοι εἶνε χρησιμώτατοι, καθ' ὅσον καταστρέφουσι τὰ ἐντομα, οἱ δὲ κάτοικοι εὐχαρίστως τοὺς βλέπουσιν εἰσβάλλοντας εἰς τὰς οἰκίας των, αἵτινες ἐν καιρῷ θέρους εἶνε πλήρεις ἐντόμων ὀχληρῶν. Ὄταν ἴδωσι τὸν στρατὸν τῶν μυρμηκων προχωροῦντα, φεύγουσιν ἀπὸ τῶν οἰκιῶν των, οἱ δὲ μύρμηκες εἰσερχόμενοι ἐρευνοῦσιν πανταχοῦ εἰς γωνίας καὶ ρωγμὰς, ἀνασφύρουσιν ἐξ αὐτῶν πᾶν ζωῦφον καὶ τὸ φονεύουσιν. Ἀφοῦ περιέλθωσιν οὕτω τὴν ὅλην οἰκίαν ἀναχωροῦσιν σύροντες μετ' ἐαυτῶν τὰ φονευθέντα ἐντομα καὶ σαύρας ἀκόμη καὶ ὅ,τι ἄλλο δύναται νὰ φέρωσι.

Εἶδη τινὰ μυρμηκων μάχονται πρὸς ἄλλα εἶδη, καὶ αἰχμαλωτίζουσι τὰ νεογνὰ τῶν ἐχθρῶν, ὅπως ἀποκαταστήσωσιν αὐτὰ δούλους. Οἱ πολεμικοὶ οὗτοι μύρμηκες, οἵτινες ἔχουσι χρῶμα ἐρυθρὸν, εἶνε ἐντομα ὀνηρὰ, εὐήθη καὶ ἀνίκανα νὰ μεριμνήσωσι περὶ ἐαυτῶν, θὰ ἀπέθνησκον δὲ τῆς πείνης, ἂν δὲν εἶχον δούλους πρὸς θεραπείαν των ἔχουσι ὅμως τὰ μέλη των ἰσχυρὰ καὶ καλὰ πρὸς πόλεμον. Οἱ ἀντίπαλοι των μύρμηκες εἶνε μικροὶ, μέλανες καὶ ἐργατικοί, ζῶντες ἐντὸς καλῶς κατεσκευασμένων κατοικιῶν. Ὄταν μύρμηκες τινὲς ἐκ τῶν ἐρυθρῶν ἀνακαλύψωσι μίαν τῶν φωλεῶν τούτων, ἐπιστρέφουσι οἰκαδὲ ὅπως πληροφορήσωσι τοὺς ὁμοφύλους των, καὶ τότε στρατεύματα ἐρυθρῶν μυρμηκων ἐκστρατεύει πρὸς ἄλλωσιν τοῦ ἐχθρικοῦ φρουρίου. Οἱ σκοποὶ τῶν μελανῶν μυρμηκων ἄμα ἴδωσι μακρῶθεν τὸν ἐχθρὸν ὁρμῶσιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὅπως δώσωσι τὴν εἶδησιν, καὶ ἐξέρχεται πλῆθος μαύρων μυρμηκων, οἵτινες πολεμοῦσι τοὺς ἐπιδρομῆς γενναίως μὲν ἀλλ' εἰς μάτην. Οἱ ἐρυθροὶ εἶνε καλύτεροὶ πολεμισταί, νικῶσι τοὺς μέλανας καὶ εἰσβάλλουσιν ἐντὸς τοῦ φρουρίου. Οἱ μέλανες φεύγουσι καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, μετ' ὀλίγον δ' οἱ ἐρυθροὶ ἐξέρχονται φέροντες ἕκαστος ἀνὰ ἐν ὠν ἢ νεογνὸν τοῦ ἠττηθέντος ἐχθροῦ. Τοὺς αἰχμαλωτούτους τούτους ἀνατρέφουσι καὶ περιβάλλουσι προορίζοντες αὐτούς εἰς δουλείαν. Οὐδέποτε αἰχμα-

λωτίζουσι τέλειους μύρμηκας, φοβούμενοι ἰσῶς μὴ οὗτοι δραπέτεύσωσιν. Ὄταν δὲ οἱ μικροὶ αἰχμαλωτοὶ αὐξηθῶσιν, ἐκτελοῦσιν διας τὰς ὑπηρεσίας τῆς κοινότητος, περιποιούμενοι κατὰ πάντα τοὺς κυρίους των· λείγουσι, καθαρίζουσι, τρέφουσιν αὐτούς καὶ τοὺς φέρουσιν ἐπὶ τῶν ὠν. Οἱ κύριοι των, οἵτινες οὐδὲν γνωρίζουσιν ἐκτὸς τοῦ νὰ μάχωνται, ἐπὶ τοσοῦτον συνειθίζουσιν εἰς τὸ νὰ ὑπηρετῶνται, ὥστε ἐν ἐλλείψει τῶν δούλων θὰ ἀπέθνησκον ἐξ ἀβελτηρίας ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλοῦτου.

Οἱ μύρμηκες ἔχουσι πολλοὺς ἐχθρούς· μέγαν ἀριθμὸν αὐτῶν τρώγουσι τὰ πτηνὰ καὶ τινα, ζῶα, μικρὰ δὲ τις μύια ἐναποθέτει ἐπ' αὐτῶν τὰ ὄντα τῆς ὄταν δὲ ταῦτα ἐκκολληθῶσιν, αἱ νύμφαι εἰσερχονται εἰς τὰ δώματα τῶν μυρμηκων καὶ ζῶσιν ἐκεῖ. Ὑπάρχει πρὸς τούτους μικρὸς τις μύρμηξ, ὅστις κατασκευάζει στοᾶς καὶ θαλάμους εἰς τοὺς τοίχους τῶν φωλεῶν εἶδους τινὸς μεγαλύτερων μυρμηκων. Οἱ μικροὶ οὗτοι μύρμηκες εἶνε φοβεροὶ ἐχθροὶ τῶν μεγάλων· συχνάκις εἰσέρχονται ἐντὸς τῶν κοιτῶνων αὐτῶν καὶ ἀρπάζουσι τὰ νεογνὰ των ὅπως τὰ φάγωσι. Οἱ μεγάλοι μύρμηκες δὲν δύναται νὰ καταπολεμήσωσι τοὺς νάνους τούτους, διότι τὰ σώματά των δὲν χωροῦσιν εἰς ὅπως ὅπου ἐκείνοι κρύπτονται.

Οἱ λευκοὶ μύρμηκες ὁμοιάζουσι κατὰ τὰς ἔξεις πρὸς τοὺς κοινούς, διαφέρουσιν ὅμως αὐτῶν κατὰ πολλά. Ζῶσι πρὸ πάντων εἰς θερμὰ κλίματα καὶ προξενοῦσι πολλὴν βλάβην καθ' ὅσον καταβιβρώσκουσι πᾶν τὸ προστυχόν. Ἐνίοτε κατατρύγουσι τὰς δοκοὺς τῶν οἰκιῶν ἀφίνοντες μόνον ἀνέπαφον τὸ ἐξωθεν αὐτῶν. Εἰς τὴν Ἀφρικὴν οἱ λευκοὶ οὗτοι μύρμηκες ζῶσι κατὰ μεγάλους συνοικισμούς· τινὲς ἐξ αὐτῶν σκάπτουσι ἐντὸς ξύλων, ἄλλοι ἐξορύττουσιν ὑπογείους κατοικίας καὶ ἄλλοι οἰκοδομοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς λοφίσκους ἔχοντας δεκά ἢ δωδεκά ποδῶν ὕψος. Κτίζουσι δ' αὐτοὺς ἐκ χώματος, τὸ ὅποιον καταργάζονται διὰ τῶν σιαγόνων των καὶ ἀποκαθιστῶσι τοσοῦτον σκληρὸν, ὥστε αἱ μυρμηκικαὶ αὗται δύναται νὰ φέρωσι βάρος ἀνθρώπου. Ἐνίοτε κυνηγοὶ ἢ ἄγρια θηρία ζητοῦντα ἄγρην ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τῶν μυρμηκικῶν τούτων ὡς ἐπὶ σκεπίδος. Οἱ Ἀφρικανοὶ τρώγουσι τοὺς λευκοὺς μύρμηκας συνθλίβοντες αὐτούς καὶ κατασκευάζοντες γλυκισμὰ, τὸ ὅποιον εὐρίσκουσιν ἡδύτατον τρώγει δὲ αὐτοὺς καὶ ζῶντι ὀνομαζόμενον μύρμηκοςφάγος, τὸ ὅποιον ἀνοίγει τὰς μυρμηκίας καὶ διὰ τῆς μακρᾶς γλώσσης του λείπει τὰ ἐν αὐταῖς.

Λ*

Προτιμότερα τῆς φήμης εἶνε ἡ παρὰ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὑπόληψις, καὶ προτιμότερα τῆς δόξης εἶνε ἡ τιμὴ μόνη.

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΝΙΑΤΑ

Μέσα 'ς 'να σπιτάκι, 'να φτωχόσπιτο,
'Μπροστά 'ς τής Παναγίας τὸ εἰκόνημα
'Ἐνα καντόλι ρήγνει θαμπωμένο φῶς,
Καὶ πάει καὶ σκάρπεται πρὸ θαμπότερο
'Ἐ νοτισμένους τσίχλους καὶ 'ς ὀλόγονους.
'Σ τὸν τοῖχο καρυφύλλι στέκει κρεμαστὸ
'Ἀσημεκοντισμένο καὶ μακρόβλεγο,
Καὶ κομπολόι κρεμίζεται ἐκεῖ 'ς τὸ πλάι του
Ἐαυθό, κεχρματεμένο, μικροκόμωτο.
Γρηῆς κρεμματοεινῆς λείψανα στερεὰ
'Ἀπολίητ' ἀπομένον καὶ ξεχάνοντα.
'Ἀπὸ καιρὸ μι' ἀράχνη τὰ στεράνωσε,
Καὶ τῆχει ζευγαρώσει τὰ ζευγαρώτα.

'Ἦρθεν ἡ νύχτα κι' ἦρθαν τὰ μεσάνυχτα
Μετὰ τὰ στοιχεῖα, τὸν ὕπνο καὶ τὰ ὄνειρα.
'Σ τὸν κρῶ φόβο τρέμει κρῶ τὸ κορμί
Κι' ἀνοίγονται τὰ μάτια 'ς τὸ μυστήριον.
Τότε 'ς τὸν τοῖχο ἀπάνω οἱ δυὸ γείτονες
Ταραζόνται καὶ σειοῦνται καὶ ξαφνίζονται,
Σὺ φύλλα ποῦ τὰ θέρνει ξαφνικὴ πνοή
'Σ τοῦ τρυγητῆ τῆ λαύρα καὶ τῆ νέκρωσι.
Μέσα 'ς τὸ μεσονύχτι, μέσ' τῆ σιγαλῆ
'Ἀρχίζουν καὶ 'μιλοῦνε κι' ὄνειρεύονται.

— Ἀφέντη μ' ἔλα, ἔλ', ἀφέντη, πάρε με!
Κοιτίζω καὶ προσμένω κι' ἀπέλπίζωμι
Νάρθη; νὰ ξανὰ γλώσσῃ μὲ τὰ χέρια σου,
'Ἀρματωλὲ κι' ἀφέντη μου πέρηφνε,
'Ἦς κλεφτουρῆς κημάρι, χάρε τῆς Τουρκιάς.
Μ' ἐσταύρωσαν 'ς τὸν τοῖχο ἀνωρέλυτο,
'Ἐγέρασα, μοῦ πρέπει πλὴν ὁ θάνατος.
Βάλε φερόν 'ς τὰ πόδια, πρῶφθασέ μ' ἂν ζῆς
Κι' ἂν πάλ' ἦσαι 'ς τὸ μνημῆμα, μὴ με βαρεθῆς.
'Σ τὸ σάβανο διπλώσου καὶ ροδόλητε,
Κι' ἔλα καὶ μὴ μ' ἀφίσης νὰ πεθάνω ἐδῶ
Μέσ' τῆ σκουριᾶ, 'ς τὴν πίχρα καὶ 'ς τὴν ἐρημιά.
Δὲ θέλω σάβανό μου ἀσεστόσκασι,
Δὲ θέλω γιὰ στεφάνι μ' ἀρχιεράσια,
Καὶ μὴν ἀχνὴ καντύλα γιὰ λαμπάδα μου.
'Ἐγὼ εἶχα συντρόφους μέσ' τὰ νιάτα μου
Χιλιάδες καρυφύλλα σὰν κι' ἐμένανε,
'Ἐγὼ καὶ μέσ' τὰ ὄρη ἐλημέριασα,
'Ἐγὼ καὶ μέσ' τοὺς κάμπους ξεφυττέρισα,
'Σ τὴν ῥάγι τοῦ Ὀλύμπου ἐγὼ ἀτρεψα,
'Ἐγὼ 'ς τὸ Μισολόγγι μέσα ἐβρόντησα.
Τὰ ἔλατα μὲ ξέρονε τοῦ Μαυρολόγγου,
Μὲ τρέμανε τὰ πεῦκα καὶ ἡ κσταναλιᾶς,
Μὲ τὰ ψηλὰ πλατάνια κρυφομιλάγα,
Κοιμώμωνα 'ς τὸν ἴσκιό τῆς ἀγριελιάς,
'Ἦς λιγαριᾶς οἱ κλώνοι μ' εὐοιδίαζαν,
Καὶ τότε ἡ ροδοδάσνη ποῦ μ' ἀγάπαε
Ζηλοθονοῦσε κι' ἔριγγε τὰ ρόδα τῆς.
Κι' εἶχα γειτόνους πάντα χιόνι, σταυροῦτούς.

'Ἐλα, ξεκρέματέ με, τρέξε, πάρε με,
Κι' ἂν δὲ 'μπορῶ σὰν πρῶτα μέσ' τὰ χέρια σου
Νὰ γίνω ἀτροπελέκι τῆς ἐλευθερίας,
'Ἀχ! γέμισέ τ', ἀφέντη, γιὰ στερεὴν φορὰ
Τὰ πεινασμένα σπάγγια μου καὶ ρίψε με

Νὰ πέσω νὰ πεθάνω, νὰ κομματιαστοῦ,
Μέσα σὲ βρόντο, λάμψη, κι' ἄσπρο σύννεφο.
Θέλω ἂν χαθῶ νὰ σβῶσω ἀπὸ τὰ χέρια σου,
Νὰ μὴ μὲ μαρξῶνῃ, ταιρι ἄχαρο,
Αὐτὸ τὸ κομπολόι τάρρωστάρωτο,
Φτιασμένο γιὰ τὸν ὄρθρο τοῦ καλόγερου,
Φτιασμένο γιὰ τὰς ἐγγραφὰς τοῦ γραμματικῶ,
Γιὰ τὰ στολιθῆ μόνον τῆς ἀρχόντισσας,
Μόνον γιὰ τὰ πικυγίδια τοῦ μικροῦ παιδιοῦ.
'Ἀφέντη μ', ἔλα, ἔλ', ἀφέντη, πάρε με!

— Μεγάλον καρυφύλλι καὶ πέρηφνο,
Τὸ ταπεινὸ ἐμένα μὴν καταφρονεῖς!
'Ἐγὼ δὲν εἶχ' ἀφέντη τὸν ἀρματωλὸ,
Σὲ σιδερένης πλάταις δὲν κρεμάστηκα,
Δὲν ἔλαμψα 'ς τὸν ἥλιο τῆς ἐλευθερίας.
'Ἐμὲ 'ς τῆς ἀγκισμένης Μένκας τὸ ντζαμί
'Ἐνὸς χαντζῆ τὰ χέρια τὰ τρεμουλιάζα
Τὰ πρῶτά μου τὰ νιάτα ἐβασάνισαν.
Καὶ μέσα 'ς τὸ πηγάδι τὸ θαυματουργὸ
Μέσ' τὸ νερὸ τ' ἀγγέλου τ' ὀλοισκίωτο
Τῆ φοβισμένη ὄψι ἐκαθρέφτινα.
'Ἐνας τρανὸς βεζῆρης μ' εἶχε ὕστερα
Σὲ θησαυροῦς χιμῆνος καὶ οὐ ζονικά.
Τὰ χέρια του ἀστράφταν καταπύρρυνα
'Ἀπὸ ρουμπίνια πάντα κι' ἀπὸ αἵματι
Καὶ δύσκολα καθένας οὐ ξεχώριζε
Ποῖς ἦταν τὰ ρουμπίνια, ποῖς τὰ αἵματι.
Σφιχτὰ σφιχτὰ μ' ἐβάστα μέσ' τὰ δάχτυλα,
Γιὰ τ' ἦμουν ἀγιασμένο ἀπὸ τὸ ντζαμί,
Ποῦ νὰ μὴν εἶχα σίσιε τὸ βαρλίμοιρο!
Κατάρτα σὺ νὰ εἶχε γιὰ νὰ τυραννῆ
'Σ τὸν κόσμον ἐδῶ κάτου κάθε ὠμορτζῆ
Καὶ κάθε κλωσάνη, χάρι καὶ χάρα,
Κι' ἐμένα τὸ καυμένο μ' ἐτυρῶναψε,
Κι' ἐμένανε μ' ἐδόστα μέσ' τὰ φονικά
Κι' ἐμέτραγα γιὰ κείνον κι' ἐλογάριαζα
Τῶν χριστιανῶν τοὺς ὄνοους, τὰ μαρτύρια
Κι' οἱ ὀλιθεροὶ μου χτύποι δὲν τοῦ ἔδειχναν
Τὸ φόβο μου, τὸν πόνο, τὸ παράπονο.
Κι' 'ς τὸ χρυσὸ σελάχι τ' ὄταν μ' ἐκρυβε
Σὲ φεθῆ μ' εἶχε ἀπάνω νὰ ἀποκοιμηθῶ,
'Σ ὀλόχρυσαις πιστόλαις κι' ἀργυρῶ χαρμηλιά.

'Ἀλλὰ 'ς τῆ δουλειᾶ σου, 'ς τὰ χερσὶνά σου,
Γλυκεῖα Ἑλληνοπούλα, μεγαλέκαρδη,
Τοῦ φοβεροῦ βεζῆρη σκλάβο καὶ κυρᾶ,
Πρῶτῃ φορὰ ὁ ἥλιος ἔφεξε γιὰ μέ,
Πρῶτῃ φορὰ τὸν κόσμο τὸν ἐχάρηκα,
Τὸ μοσχοδόλημά μου πρῶτα τὸ νναιώσα;
Κι' ἐγνώρισα τὸν πόθο πῶγχι μέσα μου,
Γιατὶ μοῦ τὸν φανέρωσ' ἡ ἀγάπη σου,
Τὸν πόθο τὸν κρυφὸ μου καὶ παντοτεινὸ,
Κάθε μικροῦλι, ἀέρινο, κι' ἀσθενικό
Νὰ τὸ τραθῶ σιμά μου καὶ νὰ τὸ φιλιῶ.
'Ο φοβερός βεζῆρης μ' ἔδωκε 'ς ἐσέ.
Μέσ' 'ς τὰν ῥεῖά σου κἀλλη, 'μπρός 'ς τὰ πόδια σου
Τοῦ λύκου ἡ ἀγριὰδα ξάφνου ἐχάνοταν,
Καθὼς μέσ' 'ς τὰ μαλλιά σου τὰ ὀλέξανθη.
Τὰ μακρυὰ του γένεια τὰ ὀλόασπρα,
'Όταν σ' ἐκράτει μέσα 'ς τὰς ἀγκάλας του...
'Ἀπ' τὴν ἡμέρα κείνη ποῦ θυμῆθηκα

ΚΑΤΟΠΤΡΑ

Τὸν ἥλιο τῆς πατρίδος καὶ τῆς 'λευθερίας
Κι' ἐστάσανε τὰ δάκρυά σου ἐπάνω μου,
Μέσα 'ς τὰ δάκρυά σου ἐβαρτίστηκα,
Μέσα 'ς τὰ δάκρυά σου ἐχριστιάνεψα.

Κι' ἂς μὴν εἶπῃ κανένας πῶς παράδικες
'Σ τὴν ἀγκυλιὰ τοῦ Τούρκου τάρροντόκορμο,
Κι' ἂς μὴν εἶπῃ κανένας πῶς τὸ χνουδί σου
Τὸ μάρινα γιὰ πάντα χυμῶτο βρωμερό.
'Ἀς πῆ πῶς γιὰ τὸ Γένο: ἐμυρτύρεψες,
Πῶς σὲ φωλιχὴ Ὄρηου ἔπετες ἐσὺ
Γιὰ νὰ ξεφύγουν ἄλλοι ἀπ' τὰ δόντια του.

'Ἀς πῆ πῶς μὲ ληχτήρα μ' ἐπαράδινες
'Σ τὰ χέρια ἐνὸς Ἀράπη 'μπιστεμῆμιου σου,
Καὶ πῶς σὲ ἄλλα χέρια δὲν ἐχάρηκα
Τῶση τιμῆ καὶ δόξα καὶ κημάρινα
'Όσο 'ς τὰ χέρια ἐσείνα, ὦ! ποτέ, ποτέ!
Γιατὶ 'μπρός 'ς τὸ Βεζῆρη μ' ἔφεραν αὐτὰ
Τὴν ὄρη ὀποῦχε κρεῖς 'ς τὸ διδάμι του
'Ἀνθρώπου: εἶχ' ἔμπρός του, σῆνεργα σιμά,
Κι' ὁ 'μπόγλας ἀπὸ πῆμα ἐπερήμενε
Μία γνέφι, γιὰ νὰ πάρη τὰ κεφάλια των.
'Όμως ἐγὼ 'ς τῆ μέση τίτ' ἐπρέβαλλα.
Τοῦ Γαδριῆλ τὸ κρῖνο, σὰ βαγγεῖλιζε
Τὸ λυτρωτῆ τοῦ κόσμου 'μπρός 'ς τὴν Παναγιά
Δὲν εἶχε τόση χάρι σὰν ἐμένανε.
'Ἀς πῆ πῶς, γλωσσοῦ ἐγὼ καὶ προσευχοῦλά σου,
Χάρι γι' αὐτοὺς ζητοῦσα ἀπὸ τὸν Πασᾶ,
Πῶς μ' ἔδωκεπ ἐκείνος, ἀπλονα 'ς ἐμέ,
Μ' ἐγγίλανε μὲ φλόγα τὰ δυὸ χεῖλιά του,
'Σ τὰ χεῖλιά του ἐπάνω ἐξεψύχαγα,
Μὲ γλύτωνε ὁ μαῦρος, ὁ φτωχὸς ραγιᾶς.
'Ἀς πῆ: ἄγιο τὸ χῶμα, ὅπου σ' ἔλυωτε!

'Όσαις ζῶαις ἐπῆρες, καρυφύλλι, ἐσὺ,
Τῶσαις ζῶαις 'ς τὸν κόσμο τίσιες χάρισα.
Κι' ὅπως τὸ Τιμὸ ξόλο χριστιανὸς φιλεῖ,
Κι' Ἀγερηνὸς τῆς Μένκας τῆ μαυρόπετρα,
'Όλοι ἐκείνοι ἦρθαν καὶ μ' ἐρίλησαν
Τριγύρω 'ς τὸ χεράκι τῆς ἀρχόντισσας.
Κι' αὐτὴ ποῦ εἶχε δώσει 'ς ὅλους τῆ ζωῆ,
Μπροστά τους ντροπιασμένη ἔσκυβε, χλωμῆ.
Συμπάθει λὲς ζητοῦσε καὶ συχώρεσι
'Ἡ πιστικὰ τοῦ Τούρκου ἀπὸ τ' ἀδέφτρα τῆς...

'Ἐοὐ γιὰ τὴν πατρίδα Τούρκους θέριζες,
Κι' ἐγὼ γιὰ τὴν πατρίδα γλύτινα κορμιά,
Κι' ἐγὼ γιὰ σένα χέρια, χέρια ἐτοίμαζα.
Μεγάλον καρυφύλλι καὶ πέρηφνο,
Τὸ ταπεινὸ ἐμένα μὴν καταφρονεῖς!

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

'Ο ἄνθρωπος μεταβαίνει μακρὰν βῆμα πρὸς
βῆμα προβαίνων. Ἡ τὴν εὐθείαν ὁδὸν ἀκολου-
θοῦσα χελώνη νικᾷ τὸν ταχύπονον λαγὼν τὸν
χιλίους ποιοῦντα ἐλιγμούς.

Τὰ πρῶτα κάτοπτρα συνέκειντο ἐξ ἐστιλθω-
μένου μετάλλου, πρὸ δὲ τῆς ἀνακαλύψεως τῶν
μετάλλων τὸ ὕδωρ ἐρησιόμενον ὡς κάτοπτρον
διὰ τὴν φιλαρίσκιαν τῶν προγόνων μας. Κατὰ
τὰ ἑβραϊκὰ βιβλία, ὁ Μωϋσῆς διέταξε νὰ κατα-
σκευασθῆ χαλκινὴ λεκάνη μὲ τὰ κάτοπτρα τῶν
γυναικῶν, ἐκ τούτου δ' ἐξάγεται ὅτι κατ' ἐκείνην
τὴν ἐποχὴν κατασκευάζον τὰ κάτοπτρα ἐξ ἐστιλ-
θωμένου χαλκοῦ ἢ μᾶλλον ἐξ ὀρειχάλκου.

Ἐντὸς αἰγυπτιακῶν τάφων εὐρίσκονται ἀληθῆ
κάτοπτρα ἐξ ὀρειχάλκου, στρογγύλα ἢ ὠσειδῆ
μετὰ λαβίδος κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον πεποι-
κιμένης.

Τὰ πρῶτα ὕλινα κάτοπτρα, κατὰ τὸν Πλι-
νιον, κατασκευάσθησαν ἐν Σιδῶνι, ἐν δὲ τῷ μου-
σειῷ τοῦ Τουρίνου ὑπάρχουσι δύο τοιαῦτα εὐρε-
θέντα ἐντὸς αἰγυπτιακῶν τάφων. Ὡστε οἱ Αἰγύ-
πτιοι κατασκευάζον κάτοπτρα ἐξ ὕλου.

Ἀπὸ τῆς Αἰγύπτου τὰ ὕλινα κάτοπτρα εἰσ-
ήχθησαν εἰς Ἑλλάδα καὶ Ἰταλίαν, ἀλλὰ παρὰ
τοῖς Ἑλλησιν ἐγενικεύθησαν πολὺ βραδύτερον
οὔτοι μεταχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς σχεδὸν κάτο-
πτρα ἐξ ἐστιλθωμένου μετάλλου, ἔπειτα εἰργάζοντο
κἀλλιστα, ὡς ἀποδεικνύει ἡ ὕπὸ τοῦ Ὀμήρου
περιγραφὴ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως. Ὁ τοσοῦτον
λάμπων χαλκὸς ἐκείνος, ὥστε νὰ θαμβῶνῃ τοὺς
μαχητάς, ἐχρησίμευε καὶ πρὸς κατασκευὴν στιλ-
πνῶν κατόπτρων.

Τὸ πρόνομιον τῆς κατασκευῆς τῶν κατόπτρων
εἶχε ἡ Κόρινθος, πρὸς τοῦτο δ' ἐφευρέθη ὑπὸ τῶν
Κορινθίων ὁ λευκὸς ὀρειχάλκος. Παρὰ τοῖς Ἑλ-
λησιν τὰ μετάλλινα κάτοπτρα δὲν ἦσαν ἀποκλει-
στικῶς στρογγύλα ὡς τὰ ὕλινα αἰγυπτιακὰ.
Ἦσαν καὶ τετράγωνα, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὠ-
σειδῆ, ἐκράτουν δ' αὐτὰ διὰ τῆς χειρὸς τῆ βοη-
θείας λαβίδος.

Ἐν Κορίνθῳ θὰ κατασκευάζοντο βεβαίως ἀρ-
κούντως μεγάλα κάτοπτρα, ἀφοῦ ὁ Δημοσθένης
ἐμελέτα ἐντὸς κατόπτρου ἰσομεγέθους ἀνθρώπων
τὰ ρητορικὰ αὐτοῦ σχήματα. Τὰ μεγαλειότερα
ὀρειχάλκινα κάτοπτρα ὑπῆρχον ἐν τῷ ναῷ τοῦ
Ἀσκληπιοῦ.

Αἱ ἀρχαῖαι Ἑλληνίδες ἐκαλλωπίζοντο πρὸ
τοῦ κατόπτρου αὐτῶν, ὡς πράττουσιν αἱ γυναῖκες
καὶ σήμερον, ἤτοι καθήμεναι ἐνώπιον ὠσειδοῦς
κατόπτρου.

Οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαθον παρὰ τῶν Ἑλλήνων
τὴν κατασκευὴν τῶν ὀρειχάλκινων κατόπτρων, τὰ
ὀπιᾶ βραδύτερον ἀντικατέστησαν δι' ἀργυρῶν,
μία δὲ δούλη ἤτο εἰδικῶς ἐπιφορτισμένη νὰ δια-
τηρῆ πάντοτε ἐν καλῇ καταστάσει τὸ παλιότιμον
τούτο ἐπιπλόν. Ὅταν ἡ Ῥωμαία ἐκαλλωπίζετο,
δούλη ἐκράτει πρὸ αὐτῆς τὸ κάτοπτρον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ πολυτέλεια ἤϋξανε πάντοτε, ἀντὶ ἀργυρῶν κατασκευάσθησαν κάτοπτρα ἐκ χρυσοῦ, ἐπὶ δὲ τῶν αὐτοκρατόρων τὰ ἀργυρᾶ ἦσαν τόσῳ κοινὰ, ὥστε ἐγκατέλιπον αὐτὰ εἰς τοὺς δούλους.

Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ ἐφευρέθησαν ἐν Σιδῶνι τὰ ὑάλινα κάτοπτρα, ἢ χρήσις ὅμως αὐτῶν ἐβράδυνε νὰ γενικευθῇ. Ὅπως δὲ ἦτοτε τὰ νέα ταῦτα κάτοπτρα ἔτυχον βραδύτερον ἐν Ἑλλάδι καὶ Ἰταλίᾳ ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς, τὰ δὲ μετάλλινα ἐγκατελείφθησαν καθ' ὁλοκλήριον. Εἶτα κατασκευάζοντο ὑάλινα καὶ ἐν Ῥώμῃ.

Ἄλλ' ἡ εἰς τὴν ρωμαϊκὴν αὐτοκρατορίαν ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων καὶ ὁ διαμελισμὸς αὐτῆς κατέστρεψαν τὴν ὑαλοργίαν καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν κατόπτρων καθ' ἕκασαν τὴν Ἰταλίαν, ἐκτὸς τῆς Ἐνετίας. Ἐν Ἐνετίᾳ ἡ καθρεπτοποιία μεγάλως ἀνεπτύχθη κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΣ' αἰῶνος, ἀλλὰ τὰ ἐνετικὰ κάτοπτρα ἦσαν μικρὰ, καίτοι λευκότερα καὶ καθαρότερα. Ἡ Ἐνετία διετήρησεν ἐπὶ πολὺ τὸ μονοπώλιον τῆς καθρεπτοποιίας· οὐδὲν ὑαλοργεῖον ἐτόλμα νὰ συναγωνισθῇ πρὸς τὰ ἐνετικά, μέγα δ' ἐνετικὸν κάτοπτρον θειοῦρετο ὡς περιουσία. Μεταξὺ τῶν δώρων, τὰ ὅποια ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Ἐρρίκος ὁ Δ' ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλεῖα τῆς Ἀγγλίας συγκατηρημεῖτο καὶ μέγα ἐνετικὸν κάτοπτρον. Ταῦτα ὅμως εἶχον μεγίστην ἀξίαν καὶ ἐπομένως ἦσαν προσιτὰ μόνον εἰς τὰ βασιλῆα τῶν βασιλείων καὶ μεγιστάνων. Ἀλλὰ τὰ κάτοπτρα ταῦτα, τὰ ὅποια ἐπλούτισαν τὴν ἐνετικὴν δημοκρατίαν, ἦσαν ἀληθεῖς νόθοι ἀπέναντι τῶν σημερινῶν, τὸ δὲ μονοπώλιον τῆς Ἐνετίας διήρκεσε μέχρι τοῦ ΙΖ' αἰῶνος, ὅτε ἡ καθρεπτοποιία ἐγενικεύθη καθ' ἕκασαν τὴν Εὐρώπην. N*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἐκ μικρᾶς περὶ κοράκιων σημειώσεως, δημοσιευθεῖσης ἐν προηγουμένῳ φύλλῳ τῆς «Ἐστίας» λαθῶν ἀπορρῆν ὁ ἐν Καρδαμύλῃ κ. Δ. Πατρίας, ἐπιπέλλει ἡμῖν τὰ ἐπόμενα περὶ τῆς νοσηροσύνης τοῦ πτηνοῦ τούτου, ἅτινα καταχωρίζομεν ἐντεῦθα ὡς ἀξία τῆς περιεργίας τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν.

«Τὸ 1868 ἔτος ὁ πατήρ μου ἠγγράσε παρά διαβάτου νοσοδὸν κοράκι, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἐγένετο τέλειον πτηνόν. Ἐξημερώθη τάχιστα καὶ τοσοῦτον ἐξημερώθη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε ἐλευθέρως καὶ ἀφιδως εἰσῆρχετο εἰς διαφόρα τῆς κομπούλειος ἐργαστήρια. Ἦν ἐπιρρηπὴς εἰς τὸ κλέπτειν ἐκλεπτε, δὲ πρὸ πάντων πᾶν εὐμετακόμιστον χάλκινον ἢ οἰδηροῦν ἀντικείμενον· τὰ ὑάλινα ἠρέσκετο νὰ θραύῃ ῥίπτων αὐτὰ διὰ τοῦ ῥάμφους ἀπὸ τῆς τραπέζης ἢ ἀπὸ τοῦ μέρους, ἐν ᾧ ἦσαν ἀποτεθειμένα. Ἡμέρην τινὰ εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἐργαστήριον ῥάπτου, ἐκάλθησεν ἐγγὺς τῆς ῥαπτικῆς τραπέζης καὶ μετὰ προσοχῆς ἐφ' ἱκανὴν ὥραν παρετήρηε τὴν κινουμένην τὴν βελόνην χεῖρα τοῦ ῥάπτου, ὅστις εὐχαριστέτω βλέπων τὸ

πτηνὸν ἀρεσκόμενον εἰς τὴν τέχνην του. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ ῥάπτης πορευθεὶς πρὸς ἐκτέλειον ἄλλης ἐργασίας, ἀπέθεσεν ἐπὶ τῆς τραπέζης τὴν δικτυλήθραν αὐτοῦ μετ' ὀλίγοι δ' ἐπανελθὼν ἐξεπλήγη μὴ εὐρίων αὐτὴν ἠρεύνησε τὰ θυλάκιά του, ἠρεύνησεν εἰς διαφόρα μέρη τοῦ ἐργαστηρίου, ἀλλ' εἰς μίαν ἔμνησθη ἐπὶ τέλους, ὅτι εἶχε συναναστροφὴν μετὰ τοῦ κοράκιος, ὅστις ἐφημίετο ἐπὶ κλοπῇ· ὅθεν μετέβη εἰς τὸ κατάστημα τοῦ πατρὸς μου, καὶ ἀνεκάλυψε τὰς ὑπονοίας του εἰς τὸν ἐν τῷ καταστήματι εὐρεθέντα θεῖόν μου, ὅστις μετ' οὐ πολὺ ἀνεκάλυψε, ποῦ ὁ κοράκις εἶχε κεκρυμμένην τὴν δικτυλήθραν. Ἦν τροφὴν, ἣν ἔδιδε τις αὐτῷ. οὐδέποτε ἢ σπανιώτατα ἔτρωγεν ἀμέσως· εἰσῆγεν αὐτὴν ἐντὸς τοῦ φάρυγγος, ὅστις ἀνευ ὑπερβολῆς ἦν χωρητικότητος μισθὸς λίτρας, καὶ ἀπερχόμενος εἰς μέρος ἀπόκεντρον ἐξέβαλλεν αὐτήν, καὶ ἂν μὲν ἐπέλυε τὴν ἔτρωγεν, ἀλλως ἔσκαπτε λάκκον διὰ τῶν ὀνύχων καὶ ἐναπέθετεν αὐτήν· μετ' ὁ τὴν ἐκάλυπτεν ἐπιμελῶς διὰ χύματος ἢ καὶ ἄλλων ὑλῶν· ὁσάντις δὲ ἐνδεῖ, ὅτι εἶδε τις τὴν ἀποθήκην του, ἐπέτρεψε μετ' ὀλίγον καὶ μετεκρίμζεν ἀλλοχρῶ τὸ ἀποθεθῆν, ἐπανελάμβανε δὲ τοῦτο μεχριστοῦ ἐπίστευε τὴν λείαν του ἐξησπασμένην· τοῦτ' αὐτὸ ἔπραττε καὶ ὡς πρὸς τὰ κλοπιμαῖα, καὶ τὰ ἀντικείμενα (νομίσματα, ἢ κλειθρα κινωτιῶν), ἅπαρ πολυλάκις χάριν παιδιᾷ ἔρριπτον πρὸς αὐτόν. Πλειστάκις συνηπτε μάχας πρὸς τοὺς κύνιας, καὶ ἐνίοτε ἐξεδίωκεν αὐτοὺς ἐκ τῶν κροσπωλεῖων, ὅπου ἔσπευδεν, ὁσάντις ὡσφραίνετο ἐκδερόμενον σφάγιον, ἵνα λάβῃ τὴν μερίδα του. Διενουκτέρευεν, ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον, ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔλαικοδένδριον, καὶ ὁσάντις ἤκουε τοὺς κύνιας ὠρυόμενους ἐμμεῖτο τὴν φωνὴν αὐτῶν. Ἰδιόρρηκτό ποτε, ἴσως πρὸς ἀναζήτησιν τροφῆς, ἐκτὸς τῆς ἀγορᾶς, δευε κατὰ συγκυρίαν στίφος κοράκιον ἐπέπεσε κατ' αὐτοῦ, καὶ ἂν μὴ ἔτρεχε πρὸς βοήθειάν του ὁ πατήρ μου, ὅστις ἤκουσε τοὺς κρογμούς του, ἤθελεν ἀποθάνει ἐκ τῶν πληγῶν τῶν ὀμοφύλων του. Ἦντοτε ὁσάντις ἤκουε κρογμῶς κοράκιων, ἔσπευδε πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτοῦ. ὠνομάζετο δὲ «Χατζῆς», καὶ ὁσάντις ἐκαλεῖτο διὰ τοῦ ὀνύχου του, ὑπέκειν ἀμέσως, κυρίως ὅμως εἰς τὴν πρόσκλησιν τοῦ πατρὸς μου, οὐ φαίνεται, ἐγένετο τὴν φωνήν.

» Καὶ ταῦτα μὲν εἰς ἰδίαν ἀντιλήψεως ἴγνιωρίζω. Ἐξ ἀφηγήσεως δὲ γινώσκω, ὅτι οἱ κοράκιες τρώγουσιν οὐ μόνον λαγωούς, ἀλλὰ καὶ ἀρτιγεννήτους ἀμνοὺς ἢ ἐρβία, ἀρπάζοντες αὐτὰ ἐκ τῶν ποιμνιστάσιων ἢ καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν. Ἰντεῦθεν ὡς καὶ ἀλεξι-κοράκιον, παρ' ἡμῖν, οἱ ποιμένες ἐθίζουσι νὰ κρεμάσιν ἐγγὺς τοῦ ποιμνιστάσιου ὄπλον ἢ πέλεκυν ἢ καὶ ἄλλο τι σιδηροῦν ἐργαλεῖον, πρὸςθεύοντες, ὅτι ἡ ὀσμὴ τοῦ σιδηροῦ ἐκδιώκει αὐτοῦς· ἢ ἰδέα δ' αὐτῆ ἴσως δὲν εἶνε σφαλῆρα, διότι κἀγὼ παρετήρησα, ὅτι ἐνοπλος δυσκόλως θύναται νὰ πλησιάσῃ κόρακι, ἐν τῷ ἄλλως δὲν ποιεῖται ἐκ τῆς προσεγγίσεως.

» Ἐκ τοῦ παρ' ἡμῖν ἐπὶ διαίτην περίπου τραφέντος κοράκιος, ὅστις ἀπέθανεν ἐκ κτυπήματος δημοδιδασκάλου τινός, ὀλιζωντος τὴν ἑτέρα κτύπημα αὐτοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἐκ πληγῆς κατανεχθείσης ὑπὸ ἀγροῦ γιωροφύλακος, παρετήρησα ὅτι τὰ πτηνὰ ταῦτα σὺν τοῖς ἄλλοις διακρίναι ἄκρα νοσηροσύνη καὶ πονηρία.